

UNITÁRIUS ÉLET

58. ÉVFOLYAM 1. SZÁM
2004. JANUÁR-FEBRUÁR

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A TARTALOMBÓL

Főszerkesztői jegyzet

Egyházunk drágakövei

Vígságszerző Újesztendő

Újévköszöntő beszéd

Erdélyi Krónika

Mai jótevőink

Sepsi-Kovács Éva

Akik előttünk jártak

Árkosi Ferenczi Kálmán (1850–1918)

Egyházközségeink életéből

Olvasók postája

Hírek

Áprily Lajos: ÚJ CINKESZÓ

Köd és mínusz tíz. Február.
De az a „kicsicsűr” – madár
nagyvígán fittyet hány neki
s pici gitárját pengeti.
Nem lát eget, nem lát napot,
nem érez olvadás-szagot,
köd gomolyog, köd tornyosul,
tollára permetegje hull,
de ő csak szól, csak zöngicsél.

Ki bátorítja, mire vár?
Alusznak még a vak csirák.
Azt várja tán, hogy egy bohó,
kíváncsi és hamarkodó
avar-takarta hóvirág
csukott szemét kinyissa?
Kicsi madár,
te drága, drága optimista!

Tudom, megnő s megárad majd a fény,
pacsirtát röppent ég felé a rét,
dalok fakadnak zöld ágak hegyén
s hallom völgyünk wartburgi versenyét.
Aranymálinkó, nyaktekeres, rigó,
kakukk, pintyőke, gerle versenyez:
a növekedő fényben ragyogó
új forradalom ujjongása ez.

Olyankor hallgatsz, éber cinkeszó,
s ha szólsz, a hang a nagy koncertbe vesz. –
De te voltál az első hírhozó,
te zengted itt,
hogy elmúlnak tirannusok, telek.
S míg a világgöd foszlását lesem,
kicsi madárkám, így köszöntelek:
bátorítóm, poétám, váteszem!

Egyházunk drágakövei: az egyházi közösségek és egyesületek

Nem én találtam ki ezt a költői megfogalmazást, hanem a boldog emléktű **Pethő István** templomépítő, és apostoli szorgalmú pestszentlőrinci lelkész aki az 1938-as évkönyvben érdekes cikket írt **Hogyan állunk a gyülekezeti munkával?** címmel. Ez mindmáig nagyon időse-rű gondolatokat fogalmaz meg, amelyek ma is útmutatás-ként szolgálhatnak a lelkészeknek, de az egyházközségek híveinek és presbitereinek is. Többek között ezt írja: „*Vasárnapról vasárnapig a jó pásztor fáradhatatlanul jár az elveszett bibliai juhok után, mert a legszebb prédikáció sem tudja felrázni, meggyőzni azokat, akik következetesen el-maradnak az istentiszteletekről. Amikor így összehoztuk a gyülekezetet, akkor következik a gyülekezeti munka máso-dik fele: mit dolgozzunk és dolgoztassunk a gyülekezettel?*” Írásából kiderül, hogy a központi egyházközségen belül **hétféle egyesület** működött. Így a **Dávid Ferenc Egy-let, a dalárda, a nőszövetség, a leányegylet, az iparoskör, a cserkészek, a Brassai Sámuel Egyes-ület**, mégpedig olyan intenzitással, hogy a Koháry és a Hőgyes Endre utcai gyülekezeti termekben állandó terem-egyeztetési problémákat okoztak. **A dolgozó gyülekezet drágakövét az egyesületek jelentik** – írta. *Mögöttük felbecsülhetetlen erőik rejlenek. Az egyházi munkában részt vevő hívek lelkében erősödik a vallási és nemzeti öntudat, kikristályosodik a közösségi érzés, gyarapodik a buzgóság és népesedik a templom. Senki sem jelentéktelen! Az egyhá-zi életben mindenkinek megvan a maga helye, amely egye-dül csak őt illeti meg.* – profétikus szavak! Addig amíg Pethő István élt, nem volt gond a gyülekezeti munkával, sem Pestlőrincen, sem a hozzá tartozó 4-5 szórvány gyüle-kezetben. Aki missziós munkát akar végezni, annak érde-mes Pethő István munkásságát tanulmányoznia. A XX. századot már magunk mögött hagytuk. A jelenből lassan történelemmé válik. Erdemes lesz azon gondolkodnunk, hogy a nemrég elmúlt századból kik voltak azok az aposto-li adottságú lelkészek és más egyházi vezetők, akiknek hely-et kell biztosítanunk egyházunk Pantheonjában. Várom rá a XX. század nagy részét megélt és sokat tapasztalt atyámfiai javaslatait. Az én személyes tapasztalataim és meggyőződésem szerint Pethő Istvánnak helye van ebben a Pantheonban. Bártran állíthatjuk példaként az ő mun-kásságát és eredményeit a XXI. század példaképet és kö-vetendő utat választani akaró hívei és lelkészei elé.

De, hogy állunk a jelen helyzetben? Egyházközsé-geink mai helyzetét, főleg közösségi élet színvonalát, in-tenzitását, a különböző előremutató kezdeményezések, rendezvények számát, mozgósító erejét tekintve én **Balá-zsi László** füzesgyarmati lelkész és egyházi főjegyző atyánkfia munkásságát tudnám a már említett nagyszerű elődök mai méltó utódai között elsőként említeni. Náluk van dalárda. Igaz, hogy egy kicsit öregeske. Szeretetszól-gálati munkát végeznek az idősök otthonában. Hitoktatás új formáit keresik. Igaz, hogy egy kis „árukapsolással” vagyis angol nyelvtanítással összekötve. Gyermek-istentisztelettel bevezetett szeretetvendégségek. Hazafias évfordulós megemlékezések, szoboravatások is mindig akadnak. Ennek következtében aligha találni Füzes-gyarmaton olyan embert, aki ne tudná hogy ott vannak unitáriusok, és hogy nekik milyen rendezvényeik vannak? A többi gyülekezetünkben főleg a Dávid Ferenc Egylet, a Biblia-órák és a szeretetvendégségek, valamint a gyüleke-zeti termekben rendezett kiállítások, a Nagy Ignác utcai egyházközségben pedig a magyarkúti rendezvények jelzik a közösségi élet alkalmasszerű eseményeit. S bár ezek mind nagyon dicséretes dolgok mégis kevésnek kell őket tartanunk. A közösségi élet nagyobb intenzitására, több kezdeményezőképessegre van szükség, hogy egyházközsé-geink kisugárzása az eddigieknél sokkal erősebb és na-gyobb rádiuszú, messzebbre ható legyen, egyrészt híve-

inkre, másrészt a bennünket körülvevő magyar társada-lomra vonatkoztatva.

De mivel is foglalkoztak régen az egyesületek?

Ezt azért írom le, hogy kedvet csináljak híveinknek és lelkészeinknek minden egyházközségben, hogy most is hozzák létre ezeket az egyesületeket. Mert ezek ma na-gyon hiányoznak, mint az egyházi közösségi élet cselekvő színterei. Ezek nélkül nemcsak hogy nem tudjuk kellően és tartósan összefogni híveinket, hanem a bennük szunnyadó alkotókedvet, energiát sem tudjuk kellően ki-hozni, és ezek örökre elvesznek önmaguk, közösségük és egyházunk számára. A megfelelő feladatok mindig megta-lálják a megfelelő embereket. Ha nincsenek feladatok, kezdeményezések, akkor az aktivitás kifejtésének sincs megfelelő terepe. Így az örökre elvész.

A Nőszövetség – folytatja Pethő István – „végzi tőle telhetően a szeretetgondozást, kinlódik a főiskolai vacso-raakciókkal.” Most természetesen nem ilyenekkel kellene foglalkozniuk, hanem a **szeretetszolgálat megszerve-zésével**, az egyedülálló idősök, a betegek, az elesettek, a többgyermekes szegény családok felkarolásával. Az egyre szaporodó egyházi rendezvények, ünnepségek kellő szín-vonalának, ünnepélyességének, meghittségének biztosí-tásával. A gyerekek értelmes foglalkoztatásának megol-dásával, üdültetésével, a családi hitoktatásának felkarolásával. A gyülekezeteket látogatva azt látom, hogy *nagyszerű, ügyes, jó szervezőkészségű asszonyaink vannak, olyan csupa szív emberek, akik minden nehézség ellenére is szívélyes és meghitt vendéglátást tudnak biztosítani.* Ez jó kiindulási alap, de kevés. Nemcsak a havi egy alkalommal megrendezésre kerülő szeretetvendégségeket, a húsvéti, mikulási és karácsonyi ünnepségeket kellene megszervez-ni és jól lebonyolítani, hanem olyan ünnepségeket is éven-te egy-két alkalommal, amelyek során az egész település lakosságának megmutatnánk magunk – hogy a költő sza-vaival „látva lássanak” –, hogy kik vagyunk? Milyen tel-jesítményekre vagyunk képesek? A legnagyobb, Nagy Ignác utcai gyülekezetünk végre eljuthatna oda, hogy karácsony előtt **unitárius matiné**t rendezzen, valamilyen kisebb színházteremben, ahol hivatásos és amatőr művészek mu-tatnák be a karácsonyi ünnepkörhöz méltó gálaműsort.

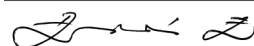
Tehát minden egyházközségünkben, sőt szórványunk-ban is meg kellene alakítanunk a Nőszövetség helyi cso-portjait. A helyi csoportok vezetői évente jöjjenek össze, és tapasztalataikat cseréljék ki, feladataikat egyeztessék.

„**A Dávid Ferenc Egylet** évente 5-6 alkalommal tart közművelődési előadást. **A leányegylet, a cserkészcsa-pat, a Brassai Sámuel Egyesület, az Iparoslegyet és az énekkar** helyiséggondokkal küzd, de ennek ellenére éli rendszeres életét” – folytatta Pethő István az értéke-lést.

Úgy vélem, hogy a mai helyzetben is nekünk ilyen és ehhez hasonló egyesületekre újra nagy szükségünk van, csak némileg módosított formában és tartalommal. Jelen-leg a fenti hét szervezet közül csak a Dávid Ferenc Egylet működik 1992 óta gyakorlatilag folyamatosan.

Egyházalapító mártír püspökünk nevét 1885 óta viselő egyletünk tematikáját ki kellene bővítenünk vallásfilozó-fiai kérdésekkel is. Az unitárius szellemiség problémáit kellene feszegetnünk; saját értelmiségi híveinken kívül sok szimpatizáns, más vallású értelmiségit is tudna von-zani.

Az Unitárius Alkotóművészek Társaságának is sok lehetősége lenne az élő jelenlétre. De a **Heltai Gáspár Könyvesbolt** profilját is kibővíthetnénk egy **Irodalmi Szalon** funkcióval, hogy a pesti polgárság, értelmiség töb-bet és hitelesebben tudjon meg rólunk.

Vígságszerző Újesztendő (Újévköszöntő beszéd)

Textus: Mt. 5, 14–16. „Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy véka alá, hanem hogy a gyertyatartóba tegyék és akkor világít mindenkinek a házbán. Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket és dicsőítsék a ti mennyei édes Atyátokat.”

Mottó:

**„Boldog új évet kívánok az új esztendőben,
Fehér kenyér dagadjon a nyárfatekenőben!
Hús, kenyér és ruha legyen mindig bőven,
A patikát felejtjük el az új esztendőben!”**

Ma reggel, azzal az elhatározással keltem fel, hogy rendet teszek íróasztalomon, ahol rengeteg papírfecni, feljegyzés gyűlt össze, és könyvespolcomon, ahol már nem férnek a könyvek. Miközben ezt tettem, felötlött bennem, hogy rendet kéne tenni a lelkemben is, de ez korántsem megy olyan könnyen. Tudatom mélyén éreztem, hogy ezen a téren a jövőre kell koncentrálni, mert nem lehet mindent egyszerre összekuszálni, kidobni, vagy áthelyezni. Ezért lehet, hogy itt marad minden a régiben, bízva egy boldogabb és rendezettebb újesztendőben! Hátha jobb lesz a jövőben, mondtam én, és lett mai prédikációm címe: *Vígságszerző Újesztendő!*

Január elseje a polgári év kezdőnapja. A pogány Rómában az évkezdetet Janus tiszteletére kicsapongással ünnepelték. Az emberek jókívánságokat mondtak, ajándékokat adtak egymásnak. Ennek helyére rendelte a római katolikus egyház Jézus körülmételésének ünnepét. A római újév a Julius Caesar-féle naptárreform eredményeként került január elsejére. A középkori Európában többféle évkezdet volt szokásban: pl. hazánkban karácsonytól, december 25-től számították. A változó évkezdetre utal az újév, és a kiskarácsony elnevezése is.

Újévkor az első nap szerencsésével az egész esztendő sikerét igyekeztek biztosítani. Eppen ezért sokféle tiltás fűződik ehhez a naphoz. Közismert az a hiedelem, hogy újév napján semmit sem adnak ki a házból, mert akkor egész éven át minden kimegy onnan. A közhiedelem szerint, ami e napon történik, az ismétlődik egész évben, ezért igyekeztek a hangoskodástól és a veszekedéstől is tartózkodni.

Január első napja alkalmas idő a férjváltásra is. A bukovinai magyar lányok úgy vélték, hogy újév reggelén, amilyen nevezetű férfival találkozni először az utcán, olyan nevezetű lesz a férjük. Lányán a hagyományos újévi étel a kocsonya volt. A kocsonya elfogyasztása után a lányok mindegyike kiválaszt egy csontot, színes szalaggal megjegyzi és kiteszi az udvarra, akiét a kutya elviszi az éjszaka, az még abban az esztendőben férjhez megy.

Az újesztendei jósló, varázsló eljárásoknak igen fontos része volt a táplálkozás, megszabott ételek fogyasztása, illetve bizonyos ételek szigorú tiltása. Jól ismert a baromfiús évésének tilalma, mert úgy tartják, a baromfi elkaparná, hátrakaparná a szerencsét. Disznóhúst azt igen, azt kell enni, mert a disznó előretúrja a szerencsét. Előnyben részesítik ilyenkor a szemes terményeket (lencse, rizs, kö-

les), abban a hitben, hogy a sok apró mag pénzbőséget jelent a következő esztendőben. Szokás volt egész kenyeret szegni, hogy mindig legyen a családnak kenyere. Az Ipoly mentén a mákos ételt tiltották, abban a hitben, hogy a következő esztendőben sok lenne a bolha a háznál. Hallgassunk meg egy újévköszöntő versikét is:

„Boldog újévet! /Bort, bűzát, barackot, / Kurta farkú malacot, / Szekerembe kereket, / Köcsögömmre feneket, / Poharamba vörösbort, / Hadd, ihassak bőven, / Az újesztendőben.”

Az évkezdő újévi szokások főként abból a hitből nőttek ki, hogy a kezdő periódusokban végzett cselekmények analógiás úton maguk után vonják a cselekmények későbbi megismétlődését, ezért az emberek, hogy az egész évi jó szerencsét biztosítsák, igyekeztek csupa kellemes dolgot cselekedni. Közismert szokás az is, hogy az óévtől hatalmas láрма, zaj, kolompolás közepette búcsúznak el. E zajkeltés ősi oka: a gonosz hatalmak elűzése, vagy csak az általános ünnepi féktelenség.

A jósló szokások közé tartozik a hagyományok készítése: 12 gerezd fokhagymára só tesznek; amelyik gerezd reggelre nedves lesz, az annak megfelelő hónapban sok eső vagy hó fog esni, aztán a gombócfozós: a lányok papírszeletekre férfineveket írnak, ezeket gombócokba dugva vízbe dobják; és amelyiket először dobja fel a víz, az lesz a leány jövőendő férjének a neve.

Es miközben a világ népességének kéthateda, azaz szinte kétharmada, a keresztények, örövendenek a kétezer éves hagyományból származó újévi köszöntésnek és találkozásoknak, felejtetetlen népszokásoknak, igaz ma már mind kisebb és kisebb mértékben, Magyarországon a Tilos rádió hullámhosszán egy részeg műsorvezető beleordítja az éterbe: „Kiirtanám az összes keresztényt”, és teszi mindezt december 24-én, karácsony estéjén! Kétezer éve a Szent Család megmenekült a tömeggyilkosságtól, úgy látszik, hogy manapság a keresztények esélyei sokkal rosszabbak. Úgy látszik, hogy a gyűlölet mellé a gyilkos indulat is felzárkózott.

„Minél több képviselőjét sikerül kiirtani a reakciós papságnak és a reakciós burzsoáziának, annál jobb, és annál nagyobb lesz a mi sikerünk” – írta 1922. március 19-én, Molotovnak egy bizonyos Lenin nevezetű egyén! Talán itt, vagy ebben gyökerezik a hit, és a magyar kultúra „szellemi gyökere”? Még az is lehet, hogy ennek tudatában írta Reményik Sándor „Élet az életért” c. versét, melyből idézek néhány gondolatot:

*A jelen perc a jövődönék ára,
 És a jelent a múlt fizette meg.
 Elmúlt egy év, hogy jöhessen a másik.
 Milyen bölcsen rendelték el ezt,
 És milyen kegyetlenül!
 Ezért hát:
 Ó Istenem teremts a semmiből,
 Újesztendőt nekünk,
 Fehér lapot, hogy írjuk végre rá
 Igaz történetünk,
 S váljék valóra, amit akarunk.
 Oh mert Uram oly szánandók vagyunk.
 Teremts a semmiből,
 Valami újat már, valami mást,
 Csak állítsd meg e szörnyű folytatást!*

Kedves Testvéreim, szeretett Atyámfiak! Egyházunk kebelén is feldereng egy új esztendő hajnala. Harmadik évezred, huszonegyedik évszázad! E szegény évszázad volt már minden, világvége, bölcsek köve, rémkép és remény, kérdés és válasz. Mint azt Reményik is mondja, tiszta fehér lap. Tetemre hívtuk számtalanszor és most, íme feltámad a tetem és máttól bennünk lesz nap szerinti mértéke. Vajon milyen lesz? Szeretné tudni a kíváncsi ember, miközben megszólal Madách:

„Ne kérd tovább a titkot, mit jótékonyan takar el Isten keze vágyó szemed elől”! Aldott a kéz, mely eltakarja előlünk a jövődőt, mert biza sokan összeroppannának, ha ismernék mindazokat a megpróbáltatásokat, melyek rájuk várnak ebben az esztendőben. Isten, hála neki, mindnyájunkat megóvott ettől a félelemtől, és megteremtette számunkra azt a lehetőséget, hogy jézusi hittel és reménységgel tekintsünk a jövőbe!

Mit szeretnénk látni és érzékelni ebben az esztendőben? Semmi esetre sem olyanokat, mint az elmúlt esztendőben, melyben volt viszálykodás, meg nem értés, szeretetlenség és sajnos rengeteg képmutatás. Mindennek ellenére sikerült Egyházunk csónakját biztos révbe kormányozni, úgy, hogy az nem csupán Egyházunk szűk köreiből volt érezhető, hanem abban a nagy egyházi rengetegben, mely 163 bejegyzett egyházzal ellepi mindennapi életünket! Ezért érzem szükségesnek, hogy e nagyszerű alkalommal köszöntsem munkatársaimat, akik e nem is olyan könnyű feladat végrehajtásában oroszlánrészt vállaltak, akik egyházunk felvirágoztatása, javainak visszaszerzése és becsülettel való megtartása érdekében tevékenykedtek. És köszöntöm azokat is, akik mindent megtettek, hogy hátráltassák munkán-

kat, akik más utakon jártak és járnak jelen pillanatban is.

Továbbá Isten gazdag áldása, jósága és szeretete legyen és maradjon Egyházunk lelkészein és hívein egyaránt, hogy végezzék a rájuk bízott feladatokat mindig pontosan és szépen, miként a csillag megy az égen, mert csak úgy érdemes. Köszöntöm egyházunk újszülötteit, és rajtuk keresztül a jövőt, hogy növekedhessenek testben és lélekben, Isten és emberek előtti kedvességben, hogy lehessenek őseinktől örökölt vallásunk zászlóvivői!

Köszöntöm azon ifjakat, akik családot alapítottak a valláserkölcsei követelményeknek megfelelően, adózva az ősi szokásnak, megtartva a családi szentséget.

Köszöntöm Erdélyből áttelepült híveinket, akik végre megtalálták azt a nagycsaládot, ahol érezhetik a hit megtartó erejét, az imádság áhítatát, és az otthon, a család melegét! És azokat is köszöntöm, és köszöntjük, akik még keresik egyházunkat, és reméljük, hogy még azelőtt megtalálják őseiktől örökölt vallásukat és egyházukat, mielőtt felszívna őket akár valamelyik idézőjelben mondott történelmi egyház, esetleg valamelyik szekta.

Végezetül meg kell emlékezni mindazokról, akik örökre elmentek, köztük is templomunk nagy hiányzója: Bencze Márton püspök urunkra, aki egész életét egyháznak, és egyházközségének szentelte. Adjon mindnyájuknak a Gondviselő Isten csendes pihenést az édes anyaföld rögei között, szeretteiknek megnyugvást és vigasztalódást.

Kívánom, hogy a Gondviselő Isten gazdag áldása, jóra-vezérlő ereje legyen és maradjon minden Unitárius és más vallású testvérünkön, határokon innen és határokon túl. Neked Testvérem, ki megtisztelted jelenléteddel a mai istentiszteletet, tiszta szívemből kívánom, azt a bizonyos bort, bűzát, békességet, habár tudom, hogy e gyönyörű köszöntés sok kívánnivalót hagy maga után, és nem utolsósorban:

- legyen előtted mindig jól kitaposott út,
- hogy, fújjon mindig hátad mögül a szél,
- az eső puhán essen földjeidre,
- a Nap melegen süsse arcodat
- és amíg újra találkozunk, hordozzon tenyerén az Isten.

**Boldog Új esztendőt!
 Szívemből kívánom! Amen**

**Rázmány Csaba
 püspök**

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ ELŐJÁRÓSA

tisztelettel és szeretettel hívja fel hívei és támogatói figyelmét arra, hogy adóbevallásuk során a rendelkező nyilatkozatban egyházunkat jelöljék meg kedvezményezettként!

A kedvezményezett adószáma

1 8 0 5 2 4 5 9 - 1 - 4 1

A kedvezményezett neve

UNITÁRIUS ALAPÍTVÁNY

A kedvezményezett technikai száma

0 2 0 0

A kedvezményezett neve

MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ

„A gyermek játszani akart”

(Szép versek üzenete)

Mosolyínség sújtja világunk e táját. Nálunk nem jelszó az amerikaiak „keep smiling”-je (mosolyogj állandóan, kitartóan), de nem is lehet előírásra tenni ezt, mert ha nem jön belülről, a lélek derűjéből, akkor csak képmutatás. Van is egy olyan közmondásfélénk, hogy az Isten óvjon az állandóan mosolygó embertől, a székeley keményebben fogalmaz, mikor azt mondja, hogy Isten mentse a vigyorgó embertől. Bárhogy is legyen ez, szükség van valamiféle visszajelzésre az emberek közötti kapcsolatokban. Elmegyünk az orvoshoz. Ha mogorva, szigorú arccal fogad, még betegberek leszünk. Ha bemegyünk munkahelyünkre, egy irodába, s a sarkokat és a plafont néző, tekintetünket elkerülő tekintetek fogadnak, megkeseredik egész napi munkánk. Ha társaságban utazunk egy vonatfülkében, és nincs legalább egy mosolynyi kommunikáció, az utazásunk nagyon hosszú és unalmas lesz. Mécs László a fenti címet viselő versében gyönyörűen „elemzi”, hogy hogyan is kellene elviselhetővé tegyük életünket, ezt a nagy utazást:

„A vonat futott. A kupé-dobozok / szűkek voltak. A gyermek unatkozott. / Tavaszi csermely-életnek szűk volt a part. / A csermely áradt. A gyermek játszani akart. // A gyermek szeme tükröt keresett: / anyjára mosolygott s várt egy keveset, / az anya arca nem tükrözte vissza, / szomorú volt. A tükör nem volt tiszta. // A gyermek szeme tükröt keresett: / a bankárra mosolygott s várt egy keveset, / a bankár arca nem tükrözte vissza, / börcét böngészett. A tükör nem volt tiszta. // A gyermek szeme tükröt keresett: / egymást tükrözték a szerelmesek, / a gyermek rájuk mosolygott. Nem tükrözték vissza. / Vágy fátyolozta. A tükör nem volt tiszta! // A gyermek szeme tükröt keresett: / a kalauz orcái veresek, / a gyermek rámosolygott, szürke szolga volt, / nem tükrözhetette vissza. Dolga volt. //”

Megannyi helyzetet tudnánk mi is felsorolni életünkéből, hogy hol nem fogadott mosoly, hány és hány helyen kellett megtapasztaljuk, hogy kérdő tekinte-

tünkre, mosolyunkra nem jött válasz. „A tükör nem volt tiszta.” Nem adta vissza szándékunkat, vagy az is lehet, hogy torzítottan adta vissza. Vagy a mi mosolygásunkkal is gond lehetett, nem jött a lélek mélyéről, így nem is lehetett őszinte!? E szép vers üzenetén elgondolkozva, nem kívánunk lélektani magyarázatokba bocsátkozni. Sokkal útbaigazítóbb mosolytalan világunkban az üzenet: „A gyermek szeme tükröt keresett: / a gyermek rám mosolygott s arcát, a kedveset / tükröztem, mint kék tó a teli holdat / s ringattam. Valahol angyalok daloltak. // Ó, én ráérek. Nincs semmi dolgom itt a Pénzzel, / sem a kenyérrel. Ha megharcoltam a bűnnel a harcom: / a tükör tiszta, tiszta gyermek-arcom. // Én tükre vagyok minden mosolyoknak, / én azért élek, hogy visszamosolyogjak / virágra, lepke-re, bokorra, rengetegre, / farkasra, báránysra, szivárványra, fergetegre. // fényre, holdra, csillagokra, szegényekre, gazdagokra, / szenvedésre, vidámságra, jó napokra, rossz napokra, / rózsafára, keresztfára, visszamosolyogjak mindenre, / visszamosolyogjak az Istenre.//” Kedves Testvérem! Ha e szép vers olvastán megszületik benned az az elhatározás, hogy tiszta tükörként visszamosolyogj, fáradt, elcsüggedt, kérdésekre választ kereső, könnyeikkel küszködő embertársadra, sok-sok örömet, beteljesülésnek forrását indíthatod el. A vers utolsó sora életünk hatalmas lehetőségét rejt. Visszamosolyogni Istenre, azt takarja, hogy először Isten mosolyog ránk. Nem számonkéréssel, nem dölyfös, félelmet keltő büntető szándékkal, „nem harsonával”, ahogy Ady Endre is írja, jön, hanem „néma öleléssel”, mosolygással, és ez határtalan, megtartó szeretetet jelent. Erre az Istenre, a Jézus által is tanított Atyára kell nekünk visszamosolyognunk, hogy vissza tudjunk mosolyogni mindenkire és mindenre ebben a világban. Így derülhet csak fel „zordon homlokunk”, ahogy írta Vörösmarty Mihály egy másik szép versben. (A vén cigány)

B. L.

Emléktáblát MOYSES MÁRTON unitárius székeley mártírnak

A Kárpátok diktátorának, Ceausescunak Romániában, erdélyi, ősi szász-magyar városában, Brassóban 1970. február 13-án élő ember-fáklya lobogott tiltakozásul az embertelen kommunizmus népnéző politikája, a diktátor magyarságirtó örülete ellen. Moyses Márton ifjú székeley unitárius lángoló testével próbálta figyelmeztetni a már akkor a közömbösség ájulásába zuhant, és a rendszert gerinctelen módon kiszolgálókat, hogy van út és mód a tisztességes túléléshez, megmaradáshoz. Az anyaország fővárosában emléktábla örökíti meg egy másik fiatal, a Kádár önámítóan bugyuta rendszere elleni lázadásnak, az előbbihez hasonló módon való mártíromságát. Bauer Sándorról, ha szükséztől is, de minden évben megemlékeznek. A cseh Palach is bevonult az ellenállás hőseinek sorába, és tud a világ róla is. A mi Moysesünknek is állítottak méltó emléket szülőföldjén, a székeleyföldi Nagyajtán. De az anyaország adós, hiszen ő a magyarságáért, székeleyiséért vállalta a tűzhalált, nem az eszkimókért, vagy a kihalással fenyegetett tűzföldi zuzmóért. Ahogy a Magyar Nemzet megidézi e nagyszerű székeley alakját, már jóval korábban eljegyezte magát népének sorsával. Már a 60-as évek elején 7 év börtönre ítélik, Kolozsváron kizárják az egyetemről. Történt ez akkor,

amikor még a „megváltó” eszme, a kommunizmus nagyon rózsaszínű volt, (pedig már volt egy Berlin, de volt egy 1956, és voltak Szabédi Lászlók, akik többen öngyilkosságot követtek el a Bolyai Egyetem felszámolása miatt!) és oly sok erdélyi értelmiségi szolgálai módon behódolt ez eszmerendszernek. Úgy mondják, hogy nyelvét is beszédképtelenné tette a rabsága idején, hogy ne vallhasson társaira a kínzások alatt. Haldoklása idején pribékjei nem a fájdalom enyhítésén fáradoztak, hanem azért nyújtották életét, hogy minél többet megtudjanak tőle. Megváltás, isteni szándék volt a május 15-én bekövetkezett halála. Egy olyan korban élünk, a nagy értékromboló globalizáció fertőjében, mikor jó felejteni hatalmas erkölcsi, nemzeti értékeinket a „nagyobb” cél, a pénz az érvényesülés érdekében. Történelmünk bővelkedik követendő eszmehordozókban, követőkben annál kevésbé. Moyses Mártonnak ott van a helye a nagyjaink között, és ideje lenne több mint három évtized után (aminek fele mindjárt „demokratikus”!) egy emléktábla erejéig megmutassuk az anyaországiaknak is a mi székeley unitárius mártírnak. Aki tud, segítsen nekünk!

B. L.

A genfi máglyatűzre emlékezve

Beszámoló a Genfben megrendezett Szervét Mihály-megemlékezésről

„The International Council of Unitarians and Universalist” 2002. év tavaszán Bostonban magtartott végrehajtó bizottsági ülésén elhatározta, hogy 2003. év októberében emlékülés keretében megemlékezik Szervét Mihály halálának 450. évfordulójáról. Genfre esett a választás, ahol 1553-ban máglyahalált szenvedett. Az ünnepség előkészítésének oroszlanrészét két angol unitárius lelkész vállalta el a 2002. évi IARF budapesti világkongresszusának keretében. A Szervező Bizottság az emlékülés megemlékezést 2003. október 24–27.-re tette.

A genfi megemlékezésen Egyházunk képviselőtérám esett a választás, ahol 33 angol és amerikai unitárius küldött vett még részt.

Genf városa a Jura-hegység lábánál, az Alpok kapujában, a Leman-tó (Genfi-tó) partján terül el. 2000 éve fontos találkozási pontja volt az északról vezető utaknak Róma és Franciaország felé. Genf városa adott menedéket a 16. és 17. század protestáns menekültjeinek és 1536-ban a Savoyai hercegséghez tartozó területen Kálvin megkezdte tevékenységét, hogy egy protestáns közvérsásg keretében létrehozzon és felépíthessen egy protestáns Rómát. Ezzel vette kezdetét a kálvinista puritán és lelki diktatúra, az egyedül üdvözítő hit nevében Mexikótól Párizsig, Cortes és Medici Katalin vezetésével megkezdődött a „hívők” kölcsönös irtása, csatamezőn, bitófán, vérpádon. Genfben is máglyák gyúltak, melyek egyike Szervét Mihályt is elégette.

Néhány további adat a város történetéről.

A város közvetlen határában már a francia oldalon fekvő kis városban, Ferney de Voltaire-ben élt a nagy francia gondolkodó, Voltaire.

Az 1859-i solferinói csata több tízezer sebesültjének és halottainak látványától elborzadt svájci üzletember 1863-ban Genfben alapította meg a Vöröskereszt szervezetét.

A Genfi-tó partján gyilkolták meg 1898-ban Erzsébet Habsburg császárnét és magyar királynét. Szomorú emléke történelmünknek.

Az amerikai elnök kezdeményezésére a Népszövetség megalakítása 1919-ben Genf városára esett. A küldöttek a John Knox Centerben laktak, érkeztek és tartották meg üléseiket. A központot 50 évvel ezelőtt hozta létre a United Presbyterian Church USA és a Protestant Church of Geneve. A sors iróniája, hogy a Kálvin által megégetett Szervét halálának emlékülésére abban a John Knox-ról elnevezett központban került sor, ahol Queen Mary Tudor restitúciója elől elmenekült skót reformer Kálvin hí követőjévé vált.

Október 25-e az előadások napja volt. Az előadások később külön összegyűjtve kiadásra kerülnek. Ezért csak három előadás témájáról számolok be vázlatosan.

Elsőnek dr. Rezi Elek, a kolozsvári Teológiai Intézet professzora tartotta meg előadását „Szervét Mihály hatása Dávid Ferencre és az erdélyi unitarizmus létrejöttére” címmel. Az előadás arra a tényre mutatott rá, hogy amíg Szervét magányosan, támogatás nélkül állt fel a genfi máglyára, addig Erdélyben 1568-ban egy mai napig fennálló történelmi egyházként elismert vallás jött létre széles körű társadalmi bázisra támaszkodva.

A második előadást Andrew Hill edinburghi unitárius lelkész tartotta „Miért tartoznak többel az unitáriusok Kálvinnak, mint Szervét Mihálynak?” Úgy gondolom, hogy a kérdés ilyenformán történő felvetése és értékelése nagyon elgondolkodtató.

Servetustól a következőket örököltük:

- ösztönzés arra, hogy elgondolkozzunk Isten, mint Szentháromság jellegéről és összefüggéseiről;
- a szükséges iszonyat Jézus halálának módja és kegyetlensége miatt, ami ahhoz vezet, hogy támogatjuk a vallási toleranciát és a vallásos hit szabad gyakorlását;

– ragyogó történet a bonyolult, nagyon türelmetlen reneszánsz emberről, széles körű orvosi, tudományos és teológiai ismeretekkel;

– három „UUA” szövetséget és egy nagyon disszonáns himnusz dallamot a „Singing the Living Tradition”-ban (Az élő hagyomány éneklése), amely róla van elnevezve;

Viszont Kálvin Jánostól és a Református Protestáns Kereszténység hagyományától az unitáriusok és az Unitárius Univerzalisták a következő értékekhez jutottak:

– ellenzéki, önértékelő támaszkodó válasz a „Kálvinizmus” és a Kálvinisták teljes, torz gonoszságára;

– elégtelen „a Biblia elegendő” jelszavú tiltakozás azok ellen, akik megkövetelik, hogy engedelmeskedni kell a felekezeteknek és a hitvallásoknak;

– demokratikus, nem hierarchikus egyházi szervezethez, amelyben együtt dolgoznak lelkészek és laikus képviselők zsinatokban, illetve szövetségi gyűlésekben;

– olyan stílusú istentiszteletet és felépítést, amelynek középpontja a prédikáció és az emberi gondolat kritikai folyamatainak a tisztelete;

és végül

– olyan egyházakat, amelyeknek tagjai védik az előjogaikat azért, hogy ebből mindenkinek jó származzon; kreatív, kritikus viszonyt tartanak fenn egyházaik és a polgári hatóságok között; ébren tartják a közösség figyelmét egy mindenre kiterjedő, mindenkit befogadó egyház céljából.

A harmadik előadást dr. Peter Hughes, az Unitáriusok és az Univerzalisták Történelmi Társaságának alnöke, és a Dictionary of Unitarian & Universalist Biography felelős szerkesztője tartotta „Szervét, mint áldozat” címen. Az előadás az áldozat, az áldozás vonatkozásában állított fel egy teóriát és ezeket figyelembe véve értelmezte Szervét megégetésének körülményeit. Kategorizálva a következő volt a beszéd témája:

Rituális feláldozás: szándékos ölés a közösség által kijelölt személy által, szentelt tartalommal, a közösség javára, amely a közösség túlélését biztosítja.

Történelmi feláldozás: szándékos öléssel kapcsolatos, amelyet egy korábbi közösség hajt végre abból a célból, hogy biztosítsa a fennmaradását; és a következő közösség, aki ezzel bizonyítja, hogy ő az előző utódja és a feláldozást úgy nyugtázza, mint egy misztikus cselekedetet, hogy elrejtse annak valódi tartalmát.

Mindhárom előadást sok észrevétel és élénk vita követte. A harmadik előadás értelmezése és értékelése váltotta ki a legtöbb hozzászólást.

Október 26-a vasárnap volt. A genfi Protestant Church Chapelle des Cretes-ben ekkor volt az ünnepi istentisztelet. A megnyitót Austin Fitzpatrick, az angol unitáriusok elnöke mondta el, majd a résztvevő lelkészek imáit követően az ünnepi beszédet Dr. Richard Boeke tartotta. A lélekemelő istentisztelet Szervét utolsó szavait idézte: „Jézus az örök Isten fia, könyörülj meg rajtam”.

A nap második programja egy zárandokút volt, végigkövetve Szervét útját 1553. augusztus 12. és október 27. között. Valahogy úgy voltunk vele, mintha egy protestáns Via Dolorosa-t jártunk volna végig.

Szervét augusztus 12. vagy 13-án érkezett meg Genfbe. Mindmáig örök, nyitott kérdés marad: miért ment Szervét Genfbe, ahol tudhatta, halál vár rá? A La Rose d'Or vendégfogadóban szállt meg, a város egyik kapujának szomszédságában. Négy hónapja szökött meg a francia inkvizíció börtönéből. Másnap, 13-án lévén a közelben lévő Temple de la Madeleine-be, az istentiszteleten részt venni. A templom lelkésze Guilanme Farel volt, Kálvin legfőbb társa. Felismerték, lefoglalták, és azonnal bebörtönözték. A börtön a Cathedrale St-Pierre

melletti püspöki palota volt, amelyet a reformáció során alakítottak át börtönné. Itt tartották őt embertelen körülmények között, mint eretneket, egészen október 26-ig, amikor befejeződött tárgyalása, máglyahalálra ítélve őt. Ezt később lebontották, börtönt építettek helyére, majd végül ezt is felszámolták és ma egy parkosított játszótér van a helyén. A katedrális, amely az épület mellett állott, az 1200-as évekig visszamenő történelemmel rendelkezik. Ez volt Kálvin székhelye 1536-tól egészen haláláig. 1553-ban ennek a templomnak a szószerűről vádolta Kálvin eretnekséggel a szomszéd-ságban senyvedő Szervétet.

A következő épület, amelyet meglátogattunk a Hotel de Villa volt, a városháza, melynek egyes részei a 15. században épültek. Október 27-én de. 10 órakor itt mondták ki a végső ítéletet, és innen vezették el azonnal a Champel-mezőn felállított máglyához, az ítélet végrehajtásához.

Aznap nem követtük tovább az utolsó stációig Szervétet, hanem meglátogattuk a Promenade des Bastion (Bányasétány) falához támaszkodó monumentális reformáció emlékművét.

Az emlékmű leírását hadd bízam Illyés Gyulára:

*„Száznegyvenhármát léptem; ez a hossza
az emlékműnek. Hírnök, ki megölt
milliók végső tisztelgését hozza,
úgy mentem el a szobor-sor előtt.
Kálvin, Knox, Farel, Béza! S bika fővel
A hadrakelt hit zord hadnagyai,
A Vilmosok! És Coligny és Cromwell
– ők néztek rám – s a szablys Bocskai.”*

Két érdekességet azonban el kell mondjak.

Látogatásunk során feltettem a társaimnak a kérdést – nem minden célzat nélkül – tudják-e, hogy ki volt Bocskai, aki az emlékmű egyik alakja és mit tett ő a reformáció érdekében, hogy helyet kapott a szoborcsoporthoz? „A magyarok Mózeseként emlegették, aki mint hithű kálvinista, Kálvin tanításainak követője, fellázadt a tyrannusok ellen, akik nem törődtek az isteni törvényekkel.” Továbbá az 1606. szeptember 23-i Bécsi Békét, amely véget vetett a törökkel folytatott tizenöt éves háborúnak, és kimondta: „Öfelsége Magyarország határain belül...vallásukban és hitükben soha és sehol senkit nem háborgat és mások által háborgatni nem enged...”

Mondanom sem kell, hogy ezek után az emlékmű látogatásakor a legtöbben Bocskai szobrát keresték.

A második észrevételem az emlékművel kapcsolatban, hogy a többi nagy reformátorról, Zwingliről és Luther Mártonról miért nem lehet szobrot látni. Már korábbi látogatásaim során is kerestem ennek a két személynek a szobrát a reformáció emlékművén, de nem ta-

láltam őket. Csak az emlékművel szemben található kőtömb oldalán fedezhető fel Luther Márton és Zwingli neve. Zwingli hátán négy név, köztük Husz Jánosé található, de Szervét Mihály nevét ne keresse ott se senki, mert olyan név nincs ott. Ezért az emlékmű inkább viselhetné a „kálvinizmus emlékműve”, mint a „Reformáció Emlékműve” nevet.

A zárándoklat végén színházi előadáson vettünk részt, ahol a színészek az ünnepség résztvevői voltak. Három drámarészlet került előadásra.

Az első Henry Warburton Hawks: „Servetus: A Drama” című művéből való drámarészlet Szervét és Kálvin vitáját adta elő.

A második „Jane Rzepka: The Diary of Catalina Conesa” című fiktív naplójából való részletek előadása volt, amely naplót Szervét anyja írta, nyomon követve fiának életét születésétől a haláláig.

A harmadik előadás Sütő András: Csillag a máglyán című drámájának két részlete volt. A darabban Szervét Mihályt az edinburghi unitárius lelkész, Farel egy német unitárius, Kálvint pedig magam játszottam. Nagy sikerű előadás volt, nemzetközi színészgárda részvételével.

Október 27.: a máglyahalál évfordulója. A zárándoklat utolsó stációja. A Champel-mező a város középpontjától délre, a falakon kívül szolgált abban az időben a különböző kivégzések helyszínéül. Ide vezették déli 12 órakor az elítéltet és gyújtották meg alatta és a kezébe adott könyvvel, a „Christianismi Restitutioval” együtt a máglyát. A máglyát, a legkegyetlenebb formájában, friss, zöld fából és gallyakból építették, hogy a lassú tűz és füst meghosszabbítsa az elítélt szenvedését. A hely ma egy modern városrész emeletes házaival körülvett kis park, üres szökőkútmedencével a közepén. Hiába keresünk bármilyen emléket. Az utolsó (1908-ban elkészült szobor) felállítását a Városi Tanács megakadályozta, és az ma a francia határ túloldalán, Annemasse város főterén áll, a Városházával szemben. A visszautasítást az indokolta, hogy a máglyahalál 350-ik évfordulóján komoly nemzetközi közbenjárásra elneveztek a dombról levezető kis utcát rue Michel Servet-nek és 1903. október 27-én felállítottak egy elhagyott útkeresztezésben egy kőtömböt.

A küldöttek először a máglyahalál helyszínén mondtak rövid imát, majd minden nemzet képviselője szólt egy pár szót. Magam részéről a magyar unitáriusok nevében elmondtam, hiába gyűjtanak máglyákat, a testet megölhetik, de a lélek örök és elpusztíthatatlan. Ezt követően koszorút helyeztünk el a résztvevők és az általuk képviselt egyházak nevében.

Ismertetésemet talán Páskándi Géza versével tudom legmegfelelőbben befejezni:

Szervétusz a máglyán

*Mért kell elégnem?
Mert egy-istenem honát-színét
Már megkerestem?
S túl kicsi a vérkör,
amit fölfedeztem?
Mért kell elégnem?
Nem tudhatom, de kell.
(Isten, Isten, mért vagy ily
gyöngye
ebben a máglyás pillanatban?)*

*Közelegj, láng,
lehetsz falánk,
mutass utat, halál,
mutass - önmagamhoz!
Halj meg velem, hitem,
Halj, hogy minden ki más
fáradozik,
s ne kapja máglyatálcán
az Egy-Istent
a sóvár Feltámadást.*

(A beszámoló 2003. november 29-én hangzott el Pestszentlőrincen a Szervét Mihály-megemlékezéssel kapcsolatos teológiai konferencián.)

Mikó István
főgondnok

Látogatás a Zsil völgyében

November 21–23. között – a petrozsényi unitárius egyházközség vezetőségének meghívására – a Zsil völgyébe látogatott el néhány teológiai hallgató és egyletező fiatal. Az út elsődleges célja az volt, hogy az egyházunk és az ODFIE közös szervezésében évről évre megrendezett gyermek- és ifjúsági szórványtáborok utóéletét erősítsük a fiatal Zsil-völgyi barátainkban. Arra is törekedtünk, hogy megismerkedjünk azokkal a gyerekekkel, akik egy-két év múlva elérik azt az alsó korhatárt, amikor már bekapcsolódhatnak a több évig tartó folyamatos táborozásba.

Mint kiderült, a hétvége sokkal színesebb szereplést igényelt a Kolozsvárról érkezett csapattól. *Petrozsényben* ugyanis a helybeli történelmi egyházak kezdeményezésére, a Zsil-völgyi Ifjúsági Konferencia (ZSIK), a MADISZ és *Bálint Róbert* unitárius lelkész szervezésében szüreti bált rendeztek a helyi magyar közösség számára. Az unitárius és református teológusokból álló *Fűszál együttes* és Rácz Norbert egyletvezető, a *Csikszeredai Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet színjátszó köre*, valamint a kolozsvári *Zurboló néptáncgyüttes* vendégszerepelt Petrozsényben és Lupényban. Az unitárius és a református paplakot vendégek sokasága lepte el.

Szombat délelőtt találkoztunk a gyerekekkel a petrozsényi egyházközség tanácstermében. *Kopáncsi Zoltán* unitárius lelkész hívására a lupényi gyerekek is eljöttek erre a vallásórás találkozóra. Énekelve, rajzolva, játszva, nevetgélve igyekeztünk felidézni a szórványtáboros hangulatot. A vallásóra után a *Zurboló néptáncgyüttes* két tagja a magyar tánctanulás, a tánc ház szépségeit ismertette a gyerekekkel, nem kevés sikerrel. Ez voltaképpen nem az első „gyerektánc ház” alkalom volt a helyszínen. A petrozsényi unitárius lelkész, valamint a *Zurboló néptáncgyüttes* néhány lelkes tagja már tanított táncot a kisebbeknek. A gyerekek közül néhányan már a tavaly is részt vettek a szórványtáborban, emellett viszont külön

örömünkre szolgált, hogy új arcokkal is találkozunk.

A gyerekektől elbúcsúzva *Lupényba* igyekeztünk, ahol délután, népes közönség előtt a csikszeredai egylet két nagyszerű színdarabot mutatott be. Ezt követően a *Fűszál együttes* megzenésített verseket adott elő, végül pedig a kissé elkésett *Zurboló néptáncgyüttes* örvendeztette meg a közönséget kalotaszegi és mezőségi táncokkal. Midőn Lupényban véget ért az előadások sorozata, a szereplésre meghívott fiatalok igyekeztek a petrozsényi „Kaszinóba”, ahol már gyülekezőben volt a helyi magyarság. Az említett előadásokat itt is megismételtük, utána pedig a nagyon várt, hajnalig tartó bál következett.

Az említett összejöveten jelen volt Petrozsény polgármestere is, akinek olykor hangos szóval kellett fordítani a színpadon történeteket. Talán nem csupán a polgármester jelenlétének köszönhető, hogy a petrozsényi televízió is részletes hírányagot készített a helyszínről. A román anyanyelvű riporteri kérdései közül tallóztam: *Minek köszönhető, hogy ennyi magyar fiatal egybegyűlt? Az itt jelenlévő magyarok számára fontos az identitásuk megőrzése? Miről énekelt az érdekes nevű zenekar?* Úgy gondolom, hogy a felsorolt kérdések érzékeltetik azt, hogy a petrozsényi városközösség mekkora fontosságot tulajdonított az összejövetelnek. Vasárnap délelőtt istentisztelet keretében zártuk a találkozót. A szolgálatot *Rácz Norbert* teológiai hallgató végezte.

Az ilyen jellegű összejövetelek nagyon fontosak a szórványban élők számára. A meghívást és az igen szívélyes fogadtatást ezúton is megköszönve, elismerésemet és tiszteletemet kívánom kifejezni azért a munkáért, amit a Zsil-völgyi lelkészek kifejtene a gyakran szürke, és mégis oly sokszínű, sorsverte völgyben.

Lakatos Sándor

Hírek

November 14-én tartották az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet Nemzet- és Egyháztörténeti Vetélkedőjét, Kolozsváron.

November 15-én Dévára utaztak a hallgatók és megemlékeztek a vár egyetlen épen maradt cellája előtt egyházalapító püspökünk halálának 524-ik évfordulójáról. A dévai várban az áhítatot Ft. dr.

Szabó Árpád püspök tartotta. A megemlékezésen részt vett Rázmány Csaba is, a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke. Ezen ünnepi alkalommal Déván unitárius imaházat avattunk.

November 16-án a kolozsvári belvárosi templomban Dávid Ferencre emlékeztünk. A szószéki szolgálatot Újvárosi Katalin teológiai hallgató vé-

December 8-án, hétfő este, fennállásának harmadik évfordulóját ünnepelte a Fűszál együttes. Ez alkalomból tartott koncerten zsúfoltsáig meg-

Az Unitárius Egyház alapítványi birtokainak kisajátítása az 1921. évi földbirtokreform-törvény által

A törvény céljai közt a kultúra támogatását is megnevezi (I. cikkelyének 4. pontja) mindezek ellenére az *Unitárius Egyháznak zömében olyan birtokait sajátították ki, amelyek a felekezeti oktatást, a felekezeti iskolák anyagi költségeit, kiadásait fedezték. Itt meg kell említeni, hogy az Unitárius Egyház birtokállományának több mint 90%-át alapítványi birtokok képezték, amelyeknek jövedelmeit adományozóik, amint azt végrendeleteikben is leszögezik, a felekezeti oktatás támogatására szánták* (pl. Berde Mózsa). Az indoktalanul nagyméretű kisajátítások célja a magyar intézmények, lakosság gazdasági erejének a megsemmisítése volt. (Pl. a romániai magyar egyháznak az agrárreform előtt 371 614 ha birtoka volt, amiből kisajátítottak 314 199 ha-t, birtokállományuk 84,54%-át.)

A birtokok kisajátítása, az állami támogatások minimalizálása súlyos és válságos helyzetbe sodorta az Unitárius Egyházat, olyannyira, hogy volt időszak mikor kérdésessé vált az egyházi személyzet fizetésének biztosítása is. Elmondhatjuk, a földbirtokreform alapjaiban rengette meg az egyház egészét, és szinte teljesen megsemmisítette annak gazdasági alapjait, hiszen *összbirtokából 17 916 holdat sajátítottak ki* (Ebbe beletartoznak az egyházközségek birtokai is. Az alapítványi birtokoknak azonban több mint 90%-át kisajátították.)

■■■■■■■■■■

A Szerkesztőség

„A múlt erős gyökér, jelen s jövő belőle él”

A 70 éve (1933. augusztus 1–15.) Gödöllőn megtartott Csodaszarvas – Jamboree-ról

II. rész

*Néhai Pethő István
hitoktató lelkész
csapatparancsnoknak
az Unitárius Értesítőben
megjelent cikkei alapján.*

E sorok a mi Anyaszentegyházunk zajtalan eseményeiből emelkednek a felejthetetlen dolgok Pantheonjába. Mert az a két hét, amit a 345. sz. János Zsigmond cserkészcsapat 38 tagja a gödöllői világ-jamboree-n töltött, a jól végzett munka, a megacélozott öntudat szép sikereinek tárházába kívánczok.

Annak a gondos előkészületnek, mellyel Szervező Bizottságunk – élén dr. báró Daniel Gábor kedves elnökünkkel – és a csapat vezetősége a szó szoros értelmében megdolgozták a csapatot és annak a nagy áldozatkészségnek, mellyel az egyházközség, a Misszió Ház, összes társadalmi egyesületeink és az egész unitárius társadalom fölkarolta a jamboree ügyét, nem maradhatott el az eredménye.

Július 29-én fölcsomagoltunk egy teherautóra és néhány „kötő” cserkészünk kíséretében útnak indítottuk csapatfelszerelésünket Gödöllő felé. Az egyik autókerék már a főváros területén összeropant, hogy azután még kétszer ismételve meg ugyanazt a gödöllői országúton. A motor is gyöngének bizonyult, s úgy tűnt, hogy sohasem jutunk el az Erzsébet-parkba, a részünkre kijelölt táborhelyre.

A mi kis unitárius „hazánk” a lengyelek, az angolok és a norvégek birodalmával volt határos.

Másnap, július 30-án rádiós istentisztelet keretében áldott meg és indított el bennünket Koháry utcai templomunkból Józán Miklós püspöki vikárius.

Délután 5 órakor már a gödöllői királyi park mellett vidáman meneteltünk a filmfelvevő lencséje előtt, hogy megérkezésünk is fennmaradjon az emlékezés számára.

A jamboree emblémáját – a szökellő csodaszarvast – annak idején Nagy Sándor, a gödöllői művésztelep meghatározó személyisége tervezte.

A mi sátraink között az erdélyi szellem lebegett. Mintha csak a Hargita vagy a Székelykő vidékéről érkeztek volna a világversenyre. A legnagyobb gondot székely kapunk összeállítása jelentette. Felejthetetlen élmény volt látni azt, hogy a díszes oszlopok, felül az összekötő gerenda, a zsindelyes galambdúcós fedél, a tulipános ajtó és a nagykapu

egyszerre csak fölépült táborunknak a játéktér felőli oldalán. Azután a felírásokat véstük rá a gerendákra: a kis ajtó fölé a csapatmonogramot, a nagykapu fölé a járókelőket figyelmeztető jelmondatunkat: *Jó ember, e kapu nem akar kizárni, csak mutatja azt, hogy hol lehet bejárni.* A kapu belső oldalára a jellegzetes székely istenhozzádót: *Távozzál békével, ha istenes voltál, lelked hánykódása üldözzön, ha loptál.* (A székely kapu Koháry utcai otthonunkban készült hónapok kemény munkájával és a munkát irányító és vezető Csucsy László cserkésztest székely ezermesteri tudását dicsérte.)

Táborunk közepén az árbocrúd körül a Koháry utcai templom képét építettük ki fehér kövekből. A templomkapu bejárata fölé egy kis számolýra helyeztük el imakönyvünket és mellette ott mindig kinyitva a Biblia. Ez is erdélyi örökség volt nekünk, amelyről mi tudtuk, hogy a székely házak mestergerendáját helyettesíti.

Mennyi idegen ember lett ismerősünk és jó barátunk e két hét alatt! Milyen sokan megcsodálták csapatzászlónkat! Mennyien simogatták meg rajta az erdélyi címet, s hullattak könnyeket mellette!

Tábori konyhánk állandó csodálkozás tárgya volt (a Magyar Cserkész c. szövetségi lapunk is megemlékezett róla), de amikor kürtös kalácsot sütöttünk, majdnem rendőri támogatásra szorultunk. Sokan tudták róla, hogy erdélyi specialitás, s ezért nézték. Volt azonban olyan csodálkozó is, aki így kiáltott fel: „Nézzétek, ezek a kolbászt fára csavarták és úgy sütik meg!” Ezután már szinte nem is cserkészekhez illő helyzet alakult ki: megbomlott a fegyelem, eltűnt a testvéri egyetértés és a sokajkú cserkészsereg megostromolta a hosszú tekercset, s egymással szemben egy csöppet sem előzékenykedve az mosolygott a legjobban, aki a legnagyobbat szakíthatta belőle.

Az angol cserkészek mindennapos vendégei voltak táborunknak. Ők tanultak magyarul, mi meg angolul. A közöttünk kifejlődött barátságnak az lett a vége, hogy egy szép napon angol testvéreink kihívtak bennünket futballmérkőzésre. 4:0-ra alaposan helybenhagytuk őket. Ezzel is növekedett a tekintélyünk, s ettől kezdve már nem csak akkor respektáltak bennünket, amikor paprikát ettünk. Ez a testvéri jó viszony és barátság egyik legkedvesebb

jamboree-emlékünk. Az angoloknak is éppen olyan kedves, mint nekünk. Egyik parancsnok testvérünk így ír róla a minap érkezett levelében: „Mi itt Angliában megkezdtük megszokott munkánkat, de lelkünkben felejthetetlenül él annak a nagyszerű jamboree-kirándulásnak az emléke, amelyet mi sohasem fogunk tudni eléggé megköszönni nektek, magyaroknak. Úgy gondoljuk, hogy a magyar cserkészlet az egyik legszebb szervezet, amit valaha is láttunk. S ahogy a jamboree nagy tömegét elláttatok és rendben tartottátok, az egyenesen csodálatra méltó. A múlt héten volt nálunk a jamboree-n részt vett cserkészek nagy találkozója, s ha valaki közületek itt lett volna, hallotta volna azt a minden oldalról jött őszinte megnyilatkozást, amellyel itt a magyar cserkészletet és a magyar népet dicsérték. A mi kis csapatunk és az egyházközség tagjai is érdeklődéssel hallgatták a beszámolót, és üdvözlétüket küldik mindnyájatoknak. Várjuk, hogy jöjjetek Angliába, hogy itt táborozhassunk még egyszer együtt.”

A fiúk lelkében nem mosódnak el a szép emlékek, időnként megelevenednek, s így születnek az ehhez hasonló levelek. Ez az a többlet, amellyel gyarapodott a mi cserkész munkánk a jamboree-n, melyet mi azzal a tudattal fogunk végezni ezután, hogy nemcsak egyházunknak, hanem hazánkunk is szolgá-lunk vele. Ezek az összekötő szálak közelebb viszik egymáshoz a világ ifjúságát, kicserélődnek általa a gondolatok és lelki harmóniát teremtenek a jövő nemzedék életében. S mikor a fiúk emberekké nő-nek, a jamboree bűbájos világa újból jelentkezik majd, és helyet kér magának az események kialakulásában.

P. I.

A 70 éves jubileum alkalmából a Magyar Cserkészszövetség „cserkészgyűjteményének” lelkes és fáradhatatlan „gazdája”: Bokody József cserkész-tiszt a Gödöllői Városi Múzeum igazgatójával, Gaálné Merva Máriával együtt emlékkiállítást szervezett a városi múzeumban.

A kiállításról a Magyar Nemzet „Népek fiai” című, 2003. október 4-én kelt cikkének bevezető részében a következőket írja:

„A Gödöllői Városi Múzeumban ma nyílik „A csodaszarvas jamboree-ja” (1933–2003). A kiállítás minden idők talán legsikeresebb magyarországi rendezvényének állít emléket: a hetven évvel ez előtti cserkész-világtalálkozóknak.” – (Az akkor mintegy 3 000 (!) lakosú községnek 1,5 km² -nyi táborában 5 363 sátorban 54 nemzet 26 231 cserkésze táborozott; a látogatók száma mintegy 400 000 fő volt! Ny. Sz.)

A cikkből idézzük a következőket:

„Baden-Powel ugyan magának tudhatott egy csinos sátrat az Erzsébet park területén, a szépséges királyné és a Szent Korona szobra közötti területen, valójában azonban a királyi kastélyban lakott a kormányzó vendégeként. A tárlókban elhelyezett fényképeken egy igencsak öreguras Baden-Powel látható, és ez nem meglepő, a főcserkész ugyanis 1857-ben született.”

A kiállítás egyik szenzációja az a levél, amiben derűs kerek betűivel megköszöni Horthy Miklósnak a vendéglátást: „Az itt töltött napok sokkal kellemesebben teltek, mint gondoltam volna. Köszönöm a kastélyban élvezett nyugalmat, amelyben a tábor sűrű programjától időnként elszabadulva elmerülhettem...” A levél a Horthy család kenderesi könyvtárának egyik könyvében búj meg. Véletlenül talál-ták meg egy rendszerezés során. Legalább ekkora szenzációnak ígérkezett az a kézzel írott, gobelinfe-delű napló is, amit az unitárius János Zsigmond Cserkészcsapat vezetett a táborozás során, és amit sok ezer résztvevővel aláírtak.” (A napló eszméi értékét a szakértő több százezer forintba becsülte. Ny. Sz.)

Volt keserősége is a magyar cserkészletnek: a romániai csapatok magyar tagjai nem szólalhattak meg anyanyelvükön; a csehszlovákiai magyar cserkészek pedig el sem jöhettek.

A gödöllői jamboree-t általában 4 évenként követ-te a világtalálkozók sora a II. világháború időszaká-nak kihagyásával.

A háború utáni első jamboree a franciaországi Moissonban volt. Külön nagy öröm volt számunkra, hogy a 200 fős magyar küldöttségben csapatunk két őrsvezetője (Benczédi László és Merész Gábor) is hely-et kapott a szövetségi válogatás során elért kiváló cserkészeredményeik alapján.

Azóta jamboree volt Dél-Koreában, Hollandiá-ban, Chilében, Thaiföldön stb.

Biztosak vagyunk abban, hogy a világ cser-készlete a jövőben ugyanabban a szellemben rendezi meg világtalálkozóját, mint az elmúlt évtizedekben.

Ehhez kívánunk a világ cserkészeinek jó munkát!

dr. Ny. Sz.

Magyar Művelődéstörténeti Lexikon

A magyar kultúra nagy eseménye

Közvetlenül a karácsonyi ünnepek előtt jelent meg, és került az üzletekbe a Balassi Kiadó gondozásában a Magyar Művelődéstörténeti Lexikon első kötete Középkor és kora újkor Aachen – Bylica, alcímmel. A kötet Budapesten, 2003-as évszámmal jelent meg. A munkát Kőszeghy Péter főszerkesztőként jegyezte. Ő írta az előszót is, 2003. október 14-én kelt dátummal. Szerkesztőként közreműködött Tamás Zsuzsanna, szervezőtitkárként Bánki Éva és Ridovics Anna.

Az impresszum szerint: „Készült a Balassi Kiadóban és az MTA Irodalomtudományi Intézetében. A munkálatokat az Oktatási Minisztérium Felsőoktatási Pályázatok Irodája a Kulturális hagyományaink feltárása kutatási főirány keretében valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatta.”

A munka a 19. század előtti magyar művészet, művelődés teljességre törekvő interdiszciplináris számbavételét ígéri. (Az irodalomtól az építészetig, a teológiától a néprajzig, folklórig), de ezen kívül áttekintést nyújt a magyar, a magyarországi művelődés, művészet, műveltség európai kapcsolatairól is.

Az egyes címszavakat szinte teljesnek mondható szakirodalmi felsorolás teszi gazdaggá. Ahol szükséges jól válogatott újszerű fényképanyag segíti az eligazodást, értékelést.

A lexikon összeállítói az egész magyar nyelvterületet és a történeti országhatárok között a magyarsággal egykor folyamatosan együtt élt népeket, kultúrájukat feldolgozták. Nyomon követték azokat az alkotókat, akik hosszabb-rövidebb ideig kötődtek az egykori magyarországi élethez, kultúrához, de nem feledkeztek meg azokról a magyar, illetve magyarországi személyekről, akik különben öregbítették a magyar (magyarországi) kultúra, tudomány hírnevét, akik gazdagították Európa tudományát, művészetét, kultúráját.

Erdély középkori és fejedelemskori, majd a Rákóczi-szabadságharc utáni kiemelt jelentőségének megfelelően szerepel a lexikon címszóanyagában. De nem hiányzik a hódoltsági tájak, a Dunántúl, az Alföld és az egykorú Felső-Magyarország hagyatéka sem. Hazánk kultúráját interetnikus, interkonfesszionális nyitottsággal sokszínűségében jelenítik meg a jeles szerzők.

Erre jó példát adnak a bizánci kereszténység (Legeza László), a bizánci művészet (Marosi Ernő), bizánci pénzek (Gelei István), bizánci rítus (Berki Feriz), bizánci-rítusú monostorok az Árpád-korban (Legeza László) címszavak.

Örömdetes, hogy az erdélyi magyar és az idegenből hozzánk került unitárius szerzők, emlékek, szövegek szép számmal szerepelnek. Így Ágh István (1709–1786), Almási Gergely Mihály (1654–1724), Árkosi Tegző Benedek (†1629–30 körül), Árkosi Gelei Benedek (†1661), Balás József énekeskönyve (1780 kö-

rül), Basilius István (1525–1592), Baumgarthus Valentinus (1610–1672), Bíró Mózes énekeskönyve (1773), Blandrata Giorgio (1515–1588), Bogáti Fazakas Miklós (1548–1592), és a Brassai Kódex (a 18. század első feléből) emelhető ki. A címszavak Kiss Anna, a szerkesztő, és Balázs Mihály professzor munkáját, széles körű tudását dicsérik.

A lexikon újszerűen, sokfelől megközelítve tárgyalja a barokk világot. Román kori, gótikus, reneszánsz emlékeket bemutató címszavai ígéretes előjelzést adnak arról, milyen újszerű megközelítést kínálhat majd a lexikon a magyarországi művészetről a jövőbeni kötetekben.

Ebben a kötetben kapott nagy lélegzetű összefoglalást Balassi Bálint életpályája, európai rangú költői hagyatéka. (Kőszeghy Péter kutatását, elemző és összefoglaló képességét dicséri a címszó minden sora és gazdag irodalma.)

Ebben a kötetben került feldolgozásra a Barcsai és a Barcsayak, Batthyányak, az iktári és betleni Bethlenek hagyatéka is.

Katolikus, lutheránus, református, ortodox testvéreink, tudósaink, művészeink, költőink munkássága, hagyatéka (akár magyarok, akár nemzetiségiek, akár beköltözők voltak, vagy csak átmenetileg tartózkodtak hazánkban) szakavatott feldolgozást nyer a lexikonban. A szerkesztés figyelmét nem kerülték el a hazai középkor és a kora újkor nem keresztény alkotói, emlékei sem.

A lexikon tematikai szélességét érzékelteti, hogy az ár- és a bérviszonyok, az állattenyésztés, a bor, borászat címszótól a zenei élet emlékeiig, éppen úgy szerezhetünk bennük múltunkról fontos összefoglalókat, mint az ágy, ágyruha, asztal, asztalosság, asztalos céhek is részletes kidolgozásra kerültek.

A kiadó a kötethez előfizetési felhívást mellékel. (Az előfizetők nagyon olcsón, 2700 Ft összegért hozzájuthatnak a kötetekhez.) A tervek szerint évente 2-3 kötetet fognak közreadni.

A gondos kivitelezés, a gazdag fekete-fehér és színes fénykép-reprodukciókkal együtt a gyulai Dürer Nyomda Rt. lelkiismeretes és legendásan színvonalas szakmáját dicséri.

A Magyar Művelődéstörténeti Lexikon kötetei ott kell majd sorakozzanak minden művelt magyar otthonában. Nem hiányozhatnak a magyar tannyelvű iskolák tanári és diák kézikönyvtáraiból. Az Isten ígéjét magyarul hirdető papok, lelkipásztorok vademecumát látjuk benne! Kísérje áldás, elismerés a szerzők, szerkesztők, nyomdászok munkálkodását. Európai és nemzeti érdekünk, hogy mielőbb teljessé váljék a vállalkozás, és a nemes célkitűzés maradéktalanul megvalósulhasson.

Dr. R. Filep Antal

Mai jótevőink

Manapság gyakran halljuk, hogy kevés a mecénás, nincsenek dúsgazdag emberek, akik bőkezű adományokat nyújthatnának az egyházaknak, egyes alkotó művészeknek stb. Meglepő módon azonban mégis vannak mecénások, akik nem gazdagok – legalábbis anyagiakban nem, de inkább lelkiekben! – mert hol itt, hol ott hallani arról, hogy egyes műalkotások adományból születtek. A közelmúltban, a pestszentlőrinci templomunkban járva örömmel fedeztem fel, hogy gyermekkorom időszakának szimpla fehér üvegtáblákaival szemben ma szép, nemesen egyszerű, népi motívumokkal és unitárius címerünkkel díszített ólomüveg ablakok díszítik a kis templomot. Alul szerényen húzódik meg az adományozó neve: Sepsi-Kovács Éva. Olyan szerencsém volt, hogy éppen ő is ott volt azon az istentiszteleten, és így alkalmam volt néhány kérdést feltenni neki. Íme a kérdések és a rá adott válaszok.

Hogy lesz valaki adományozó? Én mindig úgy gondoltam, hogy erre valaki hosszú időn keresztül szisztematikusan készül, gyűjti a pénzecskéjét, hogy élete vége felé valami örökbecsű dolgot hagyjon maga után emlékül, amiről még akkor is fennmarad a neve, amikor már régen nem él. Vagy akinek hirtelen a nyakába szakadt egy nagyobb összeg (pl. egy nyeremény) és úgy érzi: ezt kár lenne felélnem, jobb lenne, ha valami nagyobb értékű és az egész közösség javát szolgáló dologra fordítanám. A harmadik eset az lehet, hogy meghallom, az én szeretett közösségem, egyházam valamiben már régen hiányt szenved. Nem tudnak egyről a kettőre jutni. Bár nekem sincs sok pénzem, de azért úgy ér-

zem, hogy adnom kell, hogy őket átsegítsem a holtponton. Önnek vajon milyen gondolatsor után támadt az az ötlete, hogy ilyen jelentős adományt nyújtson, mert gondolom, hogy ezek az üvegtáblák nem 2 fillérbe kerültek?

Mielőtt az első kérdésre válaszolnék, röviden magamról szeretnék egy pár szót szólni, hogy milyen összefüggésben van a gyerekkorom a felnőttkori jótékonyságommal. Erdélyben, Sepsiszentgyörgyön születtem unitárius család negyedik gyermekeként. Összesen öten voltunk testvérek, szüleim kisiparosok voltak, ami tekintélyt jelentett a Székelyföldön. Apám korai halála miatt Édesanyám egyedül nevelte fel a gyerekeket, ezért a gyerekek segítették a család mindennapi életét. Édesanyámnak a varrásban segítettem, máskor fiútestvéremmel télire tűzifát gyűjtöttünk az erdőben. Sepsiszentgyörgy körül sok az erdő, patak, ahová tavasztól késő őszig a család gyakran együtt kirándult. A család minden tagja (beleértve a gyermekeket is) keményen dolgozott, ugyanakkor a kirándulás alkalmával szabadnak éreztük magunkat. Ma már úgy emlékszem vissza a körülményekre, hogy *szabad székelynek éreztük magunkat* Sepsiszentgyörgyön. Felnőttként Marosvásárhelyre kerültem, az Igaz Szó szerkesztőségében dolgoztam, román barátaim is lettek, de a diktatúra fokozódó nyomásával szemben, mint sokan közülünk, én is menekülni igyekeztem a diktatúrából. Magyarországra házasság útján kerültem, anyagi helyzetem lényegesen javult korábbi szakaszához képest, ugyanakkor egyfajta szellemi és baráti összetartozás hiányát éreztem.

Az Erdélyben hagyott összetartozás érzéséhez (annak visszaszerzéséhez) a hitem, az unitárius gyülekezetem segített hozzá, és azok a szálak, amelyek az erdélyi és a magyarországi unitáriusokat napjainkban is összekötik.

Később elváltam, igyekeztem az anyaországi lehetőségekkel élni, felsőfokú végzettséget szereztem. Minden adományozásomnak a forrása a munkám révén állt elő. Vallásom szerint „A hit Isten ajándéka”. Fogadalmat tettem magamban, hogy létezésem, egészségem miatt az Istennek mindig köszönetet mondok egy-egy nagyobb adománnyal. Ha az életben munkámat siker koronázza, szebbé és jobbá teszem unitárius lelki közösségemet, ahol jól érzem magam, és a Székelyföldért, szülőföldemért részben kárpótol. Minden adományt Édesanyám emlékéért teszek, hiszen neki köszönhetem életem. Sok ember idős korára tesz fogadalmakat, de én már most szeretnék örülni azoknak az adományoknak, amit teszek és nem idős koromban. Mint tudjuk, egyházunk nem éppen a gazdag egyházak közé sorolható, ezért fontos, hogy ne

csak az otthoni életünket gazdagítsuk, hanem az egyházunkat is.

Mikor érett meg erre az első elhatározásra?

Amikor először a pestszentlőrinci templomba mentem, nagyon szegényes, kopott szőnyeggel találkoztam, s az első adandó alkalommal megörvendeztettem lelkem, hogy templomom terére egy szőnye-

get vásárolok. Majd egy másik alkalommal, az ablakot gondoltam ki ülve a padban és Édesanyámra gondoltam. De nem szeretném részletezni. Mindig egy fogadalom, egy ígéret készített a jó cselekvésre. Majd mikor egyházközséget váltottam, szintén belülről súgta valami, hogy tegyem szebbé a Hőgyes Endre utcai templomunkat is. Ott is sikerült az ablakokat kicseréltetni, és most már sokkal kedvesebb, világosabb a templomunk.

És hogy tért újra vissza Sepsiszentgyörgyhez?

Sepsiszentgyörgyön, szülővárosomnak az új templom elkészítésekor jött az újabb gondolat, hogy abban a templomban, ahol unitáriusnak ke-

reszteltek, és a konfirmációval nagykorúvá váltam, szintén maradandó emléket állíttassak Édesanyám emlékére, ott is színes ólomberakású ablak készült az ősi unitárius címerrel.

*Ezzel az adományozással aztán véglegesen ki-
merült az adományozási kedve, vagy ezt még mások
is követik egyszer?*

Az adakozásra vonatkozó elhatározás állandó jelleggel a fejemben motoszkál, csak mindig a kellő anyagi lehetőségekre várok. Minden nehézségen felül lehet kerekedni. Mindent meg lehet oldani, csak akarni kell. Hiszen ahogy a vers mondja: „Nem elég a jóra várni, a jót akarni kell, és nem elég akarni, de tenni, tenni kell!” Persze ehhez kell a jó Isten segítsége is!

Amikor a sepsiszentgyörgyi templomavató volt, szinte úgy éreztem, mintha Édesanyám is ott lett volna velem. De sajnos 14. éve Ő már nincs közöttünk. Viszont jelen volt az ünnepségen Édesanyám testvére és a nővérem, nekem már ez is nagy ünnep, hogy velük találkozhattam. A nagynénim is aktív templomba járó. Tőle kapok néha szép üzeneteket az otthoniaktól.

Az adományozási kedvem továbbra is él, és remélem, hogy követőim is akadnak majd. Mert a legnagyobb öröm az életben ajándékot adni, és nem kapni.

*Köszönöm az interjút. Isten áldását kérem
további munkálkodására.*

– zoltán –

A nagyharsányi tragédia évfordulója elé

Unitárius Egyházunkban, a 2004-ik évben, a 430 évvel ezelőtt Nagyharsányban lezajlott hitvita tragikus végződésére emlékezünk.

Mi történt 430 évvel ezelőtt Nagyharsányban?

Az egyháztörténelemből tudjuk, hogy a nagyváradi hitvita után az unitárius lelkészek egy buzgó csapata elindult, hogy a Tisza–Maros szögében is ismertté tegye az Isten egységéről szóló tanítást. A Basilius-Balázs István vezette hittérítő csapat eljut a Tisza vonaláig, de néhányan átkelve az Alföldön, majd a Dunán, a Dunántúlon terjesztik az unitárius tanokat.

E misszionának volt egyik kiemelkedő alakja Alvinczi György.

Neve után ítélve Alvincz szülötte. Sebes Pál szerint az 1563-ban alapított brassói Honterus-iskola növendéke. Zoványi Jenő úgy tudja, hogy tanulmányai végeztével a kolozsvári iskola igazgatója, de erről az iskola múltját leíró Gál Kelemen nem tesz említést.

Nem tudni, hogy Alvinczi melyik útvonalon jut el Nagyharsányba, de feltételezhető, hogy útjában segítségére van a dunántúli unitarizmus bátor ter-

jesztője, a Dávid Ferencsel kapcsolatot kiépítő Trombitás János földbirtokos-kereskedő. Az 1571-től Nagyharsányban szolgáló Alvinczi 1572-ben Jászberényi és Válaszúti társaságában Pécs unitáriussá tevésén dolgozik. Sikereit látva, 1574-ben, a dunamelléki református püspök, Veresmarti Illés, Siklósi Miklós és Kálmáncsehi Mátyoki Péter református lelkészek társaságában hitvitát folytat Alvinczi György és Tolnai Lukács ellenében.

A hitvita lefolyásáról nem maradt fent írott emlék. Tényként csupán annyit tudunk, hogy Veresmartiék magukat győztesnek nyilvánítva, Alvinczit és Tolnait halálra ítélik. Alvinczit Veresmartiék a török hatóságokkal felakasztatják, míg Tolnainak sikerül az ítélet végrehajtása előtt Nagyharsányból elmenekülnie.

Röviden ez a nagyharsányi tragédia története. Egyházunk e 430 évvel ezelőtti tragédiának kívánva emléket állítani, már előre felhívja a figyelmet az emlékredevezvényen való részvételre.

Kelemen Miklós

Akik előttünk jártak

Árkosi Ferenczi Kálmán (1850–1918)

Mint általában a költészet unitárius művelői, Ferenczi Kálmán sem tartozik a jól ismert és sokat emlegetett unitárius költők közé. Bár az Egyház a korabeli egyházi lapokban közzétett verseivel hozzájárul megismertetéséhez, mégis ma már vajmi keveset tudunk felőle.

Életrajzának összeállításához volt osztálytársa, Márkos Albert, Barabás Ábel és Vári Albert, mindhárman a kolozsvári Unitárius Kollégium tanárai és Gulyás Pál irodalomtörténész nyújt segítséget. Közlésük alapján tudjuk, hogy Árkoson születik, lelkészi családban. Iskolai tanulmányait Székelykeresztúron kezdi, majd Kolozsvárt folytatja, és itt is fejezi be.

Kolozsvári tanulóévei alatt az iskola igazgatója az a rendkívüli adminisztratív képességgel megáldott Boros Sándor, ki egyike azoknak a tanároknak, akik már a hazai (Kolozsvár) egyetemen szerzik meg képesítésüket. Ferenczi tanulóévei alatt kelnek versenyre az egyházi iskolák az államiakkal, kapnak államsegélyt és indulnak el az úton, melynek fölfelé ívelését az I. világháború töri ketté. A diákság életében jelentős újítás az esküdszék eltörlése, könyvtár és filológiai szertár létesítése, a magántanítás módosítása, tanterv készítése és tanulmányi kirándulások tartása.

Tanárai között van a történelemíró Kanyaró Ferenc, a jobb kezére megbénuló rajztanár, Nagy Gyula, az Egyházhoz 1882-ben csatlakozó Perédi József és a későbbi teológiai tanár Gálfi Lőrinc.

A szerény, feltűnést kerülő Ferenczi Kálmán közepes tanulónak bizonyul. A diákság korabeli kilengéseiben nem vesz részt, csupán csendes szemlélője azoknak. Egy-egy maró epigrammában vagy csípős szatírában örökíti meg társai mulatozását. Az Unitárius Kollégium akkori diáklapja – majd minden száma – közöl verseiből, főleg népdalt vagy balladát. De ír hazafias és szerelmes verseket is. A gimnáziumi tanulmányok befejezésével ódával búcsúztatja az iskolától társait.

Tanulmányai végeztével Pestre kerül. A Pénzügyminisztériumban kap tisztviselői állást. Ekkor tanulmányait a Kolozsvári Tudományegyetem jogi karán folytatja. Sokoldalúságára jellemzően nemcsak verseket, hanem novellákat is ír. Elbeszéléseivel is a székely nép életét, lelkületét és szokásait mutatja be. Munkái a Pesti Hírlapban, a Budapesti Naplóban, a Vasárnapi Újságban, és az Új Nemzedékben látnak napvilágot.

Ferenczi Kálmán a nyilvánosság elé 1904-ben, Budapesten kiadott „Költemények” című kötetével lép. Az Unitárius Közlönyben a kötet bemutatására Barabás Ábel tanár vállalkozik. Örömmel állapítja meg, hogy a már diák-költőként ismert Ferenczi ver-

sei a nyilvánosság előtt tisztességgel állják meg helyüket. Elmondja, hogy a több ciklusra oszló kötet legértékesebb darabjai a kuruc nóták között találhatók. Ferenczi – írja Barabás – mint minden más költő, ír a szenvedésről, a megtört lélekről és a szívről. Ezek is növelik költészetének értékét.

Ferenczinek – ugyancsak Budapesten – 1904-ben jelenik meg „Rajongó” című verses regénye. Vári Albert „Buzgóság” címen, az Unitárius Közlönyben (1905. 66. old.) számol be arról, hogy Ferenczi munkáiból 50-50 példányt ajándékoz a Székelyudvarhelyen építendő templomalap gyarapítására. Már csak ezért is ajánlja a könyv megvételét, melyet 2 koronáért Betegh Pál udvarhelyi könyvkereskedő árúsít.

Amit Ferenczi Kálmán életéről és költészetéről tudunk, nem sok.

Amit verseiben kifejez, hű tükre a székely nép életének és érzésvilágának. Bár munkái ma már csak könyvtárak polcain találhatók, érdemes azokat kézbe venni és elolvasni. Hiszen elődeinkről, illetve rólunk szólnak. Elmondják, hogy hogyan éltek elődeink. Miként gondolkodtak, milyen eszmékért lelkesedtek. Tanulságot szolgáltatnak a jövő építéséhez is azzal, hogy megmutatják azt az alapot, amelyre a jelent és a jövőt lehet és kell építeni.

* * *

NAGYAPÁM HALÁLÁRA
Írta Árkosi Ferenczi Kálmán
(részlet)

Zúgnak a harangok valahol nagy messze
Valahol nagy messze, mégis a szívembe
Fájó érzés támad...

Valami erős kéz a szívembe csapott.
Temetnek, temetnek egy jó öreg papot
Az én nagyapámat.

Zúgnak a harangok, szólnak a harangok,
Sötét mély bánatot fejez ki a hangjok,
S az a komor ének
Mintha nem is éppen kilencvennégy évet,
Mintha valami szép múltat temetnének,
Múltat temetnének
Múltat temetnének...

Mintha visszasírnák azt a félszázadot,
Mit a jó öreg pap csöndben kapálgatott
Az Úr szőlőjében.
Mintha visszasírnák azt a nemzedéket,
Mely a pokollal is viadalra lépett
Valamikor régen...

Megjelent az Unitárius Közlönyben
1900. 140. old.

Egyházközségeink életéből

Dr. Habsburg Ottó történelmi jelentőségű látogatása a Hőgyes Endre utcai Bartók Béla egyházközségben

2004. január 25-én történelmi jelentőségű eseménynek lehettünk tanúi a Hőgyes Endre utcai Bartók Béla gyülekezet templomában. Dr. Habsburg Ottó, IV. Károly magyar király fia, a Páneurópai Unió elnöke látogatott el az unitárius egyház eszerény templomába. Nem volt semmi különleges ceremónia. A látogatást puritánság és őszinteség jellemezte. Túlás nélkül történelminek nevezhető ez a látogatás, mert legjobb tudomásunk szerint a Habsburg-uralkodóháznak eddig még egyetlen tagja sem tett látogatást unitárius templomban. Másrészt azért is, mert ez alkalommal olyan történelmi információkat kaptunk, amelyeket különböző történelmi munkákban sem nagyon találhatunk meg. Mielőtt azonban rátérnék Habsburg Ottó mintegy 40 perces személyes önvallomásának is beillő előadása ismertetésére, röviden tájékoztatnom kell a T. Olvasót arról, hogy ezt megelőzően milyen események is zajlottak az ünnepi szertartáson.

A vendégek bevonulása után Rázmány Csaba püspök atyánkfia előfohásza nyitotta meg az istentiszteletet. Utána Parádi Gyula, a Bakáts téri r. kat. templom plébánosa emlékezett meg szeretettel a Habsburg család – főleg IV. Károly és felesége Zita, királyné – Esztergomban őrzött ereklyéiről, egy áldozóserlegről és 2 db számolypárnáról. Ezután Rázmány püspök emelkedett szellemiségű prédikációja következett, aki 2 témakör köré csoportosította gondolatait. Egyrészt megemlékezett az 1568-as tordai országgyűlésről, amely jan. 6–13. között zajlott le, és a világon először foglalta törvénybe a vallásszabadságot, miközben Nyugat-Eu-

rópa-szerte még máglyák lobbantak fel az „eretnek tanok” hirdetőinek – így Szervét Mihálynak is – az elpusztítására. Sőt még ezután következett a francia vallási türelmetlenek borzalmas tette, amely Szent Bertalan éjszakája néven vonult be a történelembe, és több tízezer francia protestáns, ún. hugenotta legyilkolásához vezetett. E szomorú események elrettentő példájának felidézése után rátért a hónap másik hagyományos eseménysorozata: a farsang megünneplésének kérdésére. Kifejtette: nem igaz az, hogy a keresztényeknek csak az aszketizmus, a lemondás, az önsanyargatás juthat osztályrészül. Az aki rendesen végezte munkáját és igaz emberként élt, vidáman vigadhat, ihatja borát és fogyaszthatja étkét. Utána a csendes ima és a Mi-atyánk közös elmondása után Dinnyés József daltulajdonos adott elő régi zsoltárakat, gitárkísérettel. Majd Parádi Gyula r. kat. plébános, Sepsi-Kovács Éva, az egyházközség gondnoka és Mikó István az Unitárius Egyház főgondnoka köszöntötte meleg szavakkal dr. Habsburg Ottót, akit felkért, hogy tartsa meg ünnepi beszédét Magyarországon közelebbi csatlakozásáról.

Habsburg Ottó beszédét azzal kezdte, „hogyan egy régi álom fog beteljesülni Magyarországon EU-csatlakozásával. De hogy milyen Európához fogunk csatlakozni, az még nem dőlt el teljesen. Ugyanis az EU Alkotmányát még nem véglegesítették. Mi azt szeretnénk, hogy ha ez az Alkotmány Preambulumában utalna a kereszténység történelmi szerepére Európa fejlődéstörténetében. Hiszen akármerre járunk Európában és valami szépet látunk, azt mind a keresztény kultúra jegyében hozták létre. A lengyelek még azt is szerették volna, ha az Isten is megemlékezne az Alkotmányban. Nevezetesen, hogy minden szép Istentől ered. De ezt már korábban elvetették. A kereszténység jelentőségének elismertetéséért még folyik a harc. Sokakat meglep, hogy ez miért válhatott ennyire vitatott kérdéssé. Én azt mondom, hogy ez nem most kezdődött. Már régebbi előzményei vannak. 1943-ban Washingtonban éltem. Magyarországnak akkor nem volt hivatalos külképviselete az USA-ban, miután hadat üzent Amerikának. Eckhardt Tibor, a Kiszegdapárt kinnrekedt elnöke és én próbáltuk a magyar érdekek képviseletét ellátni. Emlékszem, hogy ebben a munkánkban nagyon nagy segítséget és támoga-

tást kaptunk az ottani unitáriusoktól. Azóta is szeretettel gondolok rájuk. Abban az időben (1943-ban) a nagyhatalmakban felvetődött az a gondolat, hogy a németellenes antifasiszta koalíció mintaszerű összefogásának jelentőségét valami hivatalos okmányban is kifejezésre kellene juttatni. A tanácskozáson a három nagyhatalom: a Szovjetunió, Anglia és Amerika külügyminiszterei vettek részt. Makszim Litvinov szovjet külügyminiszter bejelentette: rendben van, de ha a közleményben az Isten neve is szerepel, akkor ő ezt nem írja alá. Ettől a vallásos mákonytól meg kell szabadítani az emberiséget. Legnagyobb csodálkozásunkra ezt az álláspontot a másik két nagyhatalom külügyminisztere is elfogadta, így született meg a közös nyilatkozat. Később kiderült, hogy Anthony Eden brit külügyminiszter kimondottan Isten-ellenes volt és Acheson amerikai külügyminiszter is hajlott erre. Ez a kérdés a ENSZ 1945-ös San Franciscó-i megalakítása során is felvetődött és ott is elvetésre került. A 11 ellenszavazat 6 mohamedán és 5 dél-amerikai ország ellenszavazatából jött össze. Egyébként a II. világháború utáni új határok kialakítása érdekében a csehszlovákok tudták a legnagyobb propagandát kifejteni. Később kiderült, hogy mielőtt a németek megszállták volna Prágát, Benes elnök a Cseh Nemzeti Bank aranykészletének felét kivitte az országból, és abból finanszírozta kampányát. Érdekes: megtalálták Benes egyik levelét, amelyben azt írta, hogy a II. világháború után Rákosi Mátyás lesz Magyarország vezetője, mert a magyarok között ő az egyetlen demokrata. Ezt a levelet biztosan nem teszik közzé. De Önök eldönthetik, hogy mennyire volt helyes ez az értéktétel. Egyébként el kell mondanom Önöknek, hogy az elmúlt tragikus sorsú XX. században lényegében 3 világháború zajlott le Európában. Az I. világháború döntő csatája Verdunnél volt. A II. Sztálingrádnál és a III., ami hidegháború volt – Budapestnél, 1956-ban. A magyarok az 1956-os forradalommal a III. világháborút nyerték meg a Világnak, s bár a bolsevizmus átmenetileg győzött, azt a presztízsveszteséget, amit a magyar forradalom okozott neki, sohasem tudta kiheverni. Ez vezetett a rendszer teljes bukásához a Szovjetunióban is, amelyet kevesen mertek remélni. Én nagyon sok nyugati politikussal voltam akkor és azután is kapcsolatban. Úgy tapasztaltam, hogy a

nyugati baloldal akkortól kezdve veszítette el hitét a kommunizmusban.

Trianon a magyarság régi fájdalma, mert egykor szervesen egybetartozó területeket választott szét és emelt közéjük mesterséges határokat. Az EU-csatlakozás után ezek a határok megszűnnek. És ami korábban egybetartozott, annak egyszer újból össze kell forrnia. Én ennek számos jelét érzékelem. Budapest megint a Kárpát-medence pénz-

ügyi, gazdasági és kulturális központja lesz, mert az egyes szétszakított területrészek újra keresik egymással a kapcsolatot. Én az utóbbi években végiglátogattam a csatlakozásra váró 10 országot, hogy megállapíthassam, mennyire felkészültek és mennyire akarják a csatlakozást, illetve mit várnak tőle? Úgy érzem, hogy 1994-ben egy kicsit mi – akkori európai uniós képviselők – harcoltuk ki azt, hogy 3 helyett 10 legyen az EU-hoz csatlakozó országok száma. Sokszor látogattam a Balkánra, még akkor is, amikor ott folyt a háború. Sajnálattal tapasztaltam Eszéknél, ahol egy szép híd

ívelt át a Dráván, hogy azt felrobbantották. Nemrég megint arra jártam és örömmel láttam, hogy a híd ismét újjáépül. Gratuláltam is ezért vendéglátóimnak. Ők meglepetésemre a következőt választották: ha ez a híd felépül, akkor 3 óra alatt fent lehetünk Budapesten. Nem azt mondták, hogy Zágrábban, vagy Belgrádban, hanem azt hogy Budapesten. Mi következik mindebből? Az, hogy a Kárpát-medence minden ma még különböző államokhoz tartozó része Budapest felé tekint, Magyarországgal keresi a sokoldalú gazdasági és kulturális kapcsolatot. Ezért lehetünk bizakodók az Európai Unióval kapcsolatban. Eltűnnek az egyes népeket eddig megosztó határok, és újból létrejön a korábbi sokoldalú együttműködés, amiből mindenki csak nyerhet.

Habsburg Ottónak nagy tetszést aratott beszéde után Patakfalvi Sámuel ötvösművész adta át a maga és egyháza ajándékát, egy ezüst domborművet, amely Habsburg Ottót 12 éves korában ábrázolja. Az excellenciás úr ezzel kapcsolatban tréfásan megjegyezte: „úgy látszik, hogy akkor sokkal több hajam volt, mint most.”

Az ünnepi istentisztelet egyházi himnuszunk: Egy Istenünk egy magyar hazánk c. zsoltárunk éneklésével fejeztük be. Aztán a templomból kítő-

duló emberek a közeli gyülekezeti terembe vonultak át, ahol Habsburg Ottó könyveit és Dinnyés József CD-lemezeit lehetett megvásárolni. Majd a szerzők közel egy órán át dedikálták műveiket és váltottak néhány kedves szót az asztalánál sorakozó hívekkel. Szép, emlékezetes nap volt. Nekünk magyaroknak sok Habsburg-uralkodóval kapcsolatban keletkeztek sérelmeink. Ezért vannak is köztünk olyanok, akik sohasem tudják a velünk szemben elkövetett méltánytalanságokat elfelejteni. De vannak olyanok is, akik azt vallják: a Habs-

burgok sem voltak mind egyformák. Például Mária Terézia, Erzsébet királyné, vagy József nádor olyan Habsburgoknak számítanak, akikkel kapcsolatban különbséget kell tennünk, mert ők sok jót tettek a magyarságért, ellensúlyozandó más családtagok vétkeit és bűneit. Úgy gondolom, hogy Habsburg Ottót is azon „jó Habsburgok” közé sorolhatjuk, akik sokat tettek a magyarságért. Isten áldását kérjük eddigi és további hasznos munkálkodására.

Dr. Zoltán Zoltán

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Advent harmadik vasárnapján megnyitottuk

gyülekezeti termünkben Bráda Tibor festőművész kiállítását, melynek témája

az „egyházi és világi üvegfestmény tervek” voltak. Szinte Gábor egyetemi tanár mondott méltató beszédet, mely után versek és énekszám hangzott el, ezáltal is ünnepélyesebbé téve a felebaráti összejövetelt. A kiállítás továbbra is megnézhető.

2004. január elsején 10 órakor ünnepi istentisztelettel köszöntöttük az új esztendő. A szószéki szolgálatot Rázmány Csaba püspök végezte. Az istentisztelet után sor került a szokásos újévi püspöki fogadásra a gyülekezeti teremben, ahol az újévi köszöntőt Mikó István, egyházunk főgondnoka mondta.

Január 17-én már ötödik alkalommal rendezték meg gyülekezeti termünkben a torockóiak budapes-

ti találkozóját, ahol népes létszámban jelentek meg a Torockóról elszármazottak. Ez alkalommal egy ismertető hangzott el arról, hogy mi is történt az elmúlt esztendőben Torockón. Bemutatásra került két nemrég megjelent Torockóval kapcsolatos könyv is. A találkozó szeretetvendégséggel zárult.

Január 19–25. egyházközségünk lelkészei részt vettek a XI. kerületben megszervezett ökumenikus imahéten. Minden este más és más templom-

ban tartottuk meg a közös imádkozást a békesség jele alatt. Ugyanakkor folyamatosan tartjuk a havonkénti ökumenikus lelkészi találkozókat a XI. kerületi lelkészek között. Ránk, unitáriusokra decemberben került sor, amikor a más felekezetű lelkészeket mi láttuk vendégül közös beszélgetésre és áhítatra.

Léta Sándor

A beregi unitárius szórvány karácsonyi ünnepköréről

– Szenteste bensőséges hangulatú összejövetelet tartott a BUNIK (Beregi Unitárius Ifjúsági Kör) bibliaolvasás, karácsonyi énekek, betlehemes játék, karácsonyfa-állítás, ajándékozás

– karácsony első napja délutánján a beregi delegáció a nyíregyházi unitárius szórvány által

használt kápolnában vett részt az úrvacsoravétel-
lel egybekötött istentiszteleten

– szilveszter estéjén szolid ünnepséget szervezett a BUNIK

– a farsangot is megüli a beregi szórványban a BUNIK rendezésében február közepén.

– beregi –

Tudósítás Kocsordról

Mint minden gyülekezetnek, a kocsordinak is megvannak a maga sajátosságai. Kis település lévén, sokat megőrzött a falu egykori vallásgyakorlatából. Az elvilágiasodás szembetűző jegyeit nem foghatjuk fel valamiféle elvallástalanodásnak. Egy látens (= búvópatakszerű) vallásosságot kell látnunk benne; minél fiatalabbaknál, annál rejtőzködőbbet.

Az egész Nyugat keserű látványt nyújtana vallásossága felől nézve, ha nem a teológia tudománya adná kezünkbe szemléléséhez a prizmat. Így sem valami biztató a látvány. Behuny szemmel járja a lélek útjait a növekvő számú többség. Minél nyitottabb szemmel járja e világi útjait, az örökélet úticéljára annál kevésbé nyit szemet. Megfigyelők szerint hasonló az arányszám nálunk is úgy az unitárius, mint a református gyülekezet vallásgyakorlatában.

Kicsit két tűz között érzem lelkeszként is magam. Ha nem buzdítok nagyobb buzgóságra, a felső vezetés elvárását teljesítem alul, ha meg igen, a túlerőltetés nemkívánatos következményeivel számolhatok.

Ezért igyekszem minden olyan alkalmat megragadni, amire igényt látok, és tartózkodni minden olyantól, amire nem mutatkozik igény.

Ígény van a minden vasárnapi Istentiszteletre. Indokolt esetben sem szeretek elmulasztani Istentiszteletet. Így van a konfirmációi előkészülettel, ami egy iskolai évet ölel fel a pünkösdtől megelőző vasárnapig. Minden iskolai félév kezdetén próbálkozom a kisebb korosztályok hitoktatásával, de abban csak úgy lehetne számottevő eredményt elérni, ha bevezetnék a rendes tantárgyak közé. Ezt nem az ateista diktatúra után mutatkozó lakossági igény arányában kellene szerintem indokolttá nyilvánítani, hanem a fiatalság erkölcsi állapotának tendenciája szerint. Belátva, hogy történelmi tapasztalat igazolja e tárgyban a vallásgyakorlat pozitív hatását az egyén és közösség erkölcsi életére.

Még így, szakköri tevékenységként is az vezetne el a hatékonysághoz, ha a hitoktató tagja lehetne az

általános iskola tantestületének, amelynek tagjai befolyásukkal ösztönöznék növendékeinket a hitoktatásba való tevékeny bekapcsolódásra.

Egymaga a hitoktató lelkész kielégítő eredményességet a legodaadóbb igyekezettel sem képes megvalósítani. Az ilyen hitoktatás látens vallásosságnál többre nem vezethet.

Mi unitáriusok, racionalisták és tradicionalisták egyaránt, vállalva a többségi kereszténység rosszallását, felvilágosítjuk híveinket arról, hogy amit Istenről mondhatunk, a szimbolizmus világához tartozik. Istent közvetlenül nem megismerni, hanem hinni, megérezni lehet. Isten-ismereteink mind közvetettek. A Biblia szimbolikája felülmúlhatatlan közelségbe hoz Istenhez, de ezt a közelséget az igehirdetés folytonos korszerűsítésével tudjuk csak fenntartani. Isten üzenetét a mindenkori ember változó gondolkodásmódjához alkalmazzuk, mégse jobbak az eredményeink, mint amennyit a jelenkor szelleme lehetővé tesz nekünk.

Ez nem mindig volt így. Volt idő, amikor az unitáriusok sokkal vallásosabbak voltak, és vallásosságuk előbb, őszintébb volt minden más felekezet vallásosságánál. Ha ez mára sokat veszített erejéből, az nem kényszeríthet bennünket belenyugvárra, de sziszifuszi (= hiábavaló) küzdelemre se ösztönözhet; inkább lankadatlan tevékenységre és kivárássra abban a hitben, hogy lelki ínsége, amit a vallástalanság okoz, az embert nem fogja a végtelenségig arra ösztönözni, hogy a pillanat örömeivel kárpótolja magát az „elveszett paradicsomért”. Hamarosan eljön az idő, amikor népünk megtér, az örökélet ígéretében újra reménykedni fog, és akkor újra az unitárius igehirdetés lesz a legkeresettebb, mint hajdan, Enyedi György prédikációi.

De amíg ez be nem következik, híveink a mostani idők mértéke szerint kitartanak a templomban és a könyörgésben, mint Jézus tanítványai a keresztrefeszítés után. Megosztanék olvasóinkkal egy helyi sajátosságot, ami nem mindenütt van meg: nem tagadjuk meg a hívek aktív részvételét az Istentiszteleten. De nem kell nekünk ehhez

Ezt tapasztalhatta a főt. Rázmány Csaba és kíséretének vizitációja is október 19-én, mely alkalommal vezetőinket Tarczali Sándorné Imre Aurélia köszöntötte Krisztus szenvedéséről írott nagylélegzetű költeményével. A vizsgálószékkal érkezett növendégeket, élükön főtisztelendő püspökné asszonnyal Bíró Evelin növendékünk

A rég várt vizitáció élénkítő hatással volt gyülekezeti életünkre. A főt. Vizsgálószek felmérte munkálkodásunk eredményeit és szükségleteinket, melyek enyhítésére pályázat útján hozzásegített 20 db új szek és egy Úrasztala beszerzéséhez a templomba és a gyülekezeti terembe.

Adja Isten gazdag áldását mindannyiunk szívének hitbuzgóságára, meghatározva erőfeszítéseinket kicsiny gyülekezetünk fenntartásában az Ő örökkévaló dicsőségére, mindannyiunk lelki épülésére.

2. Üdvözetlek küldése hazánkba és Erdély-
Híveinknek az anyagyülekezetben és a szór-
nyban, továbbá nyugati jótevőinknek. Majd az
utárius Élet és falinaptár missziós célú terjeszté-
az ünnepi istentiszteleti rend közlése, gyűlések
ybehívása.

Karácsony első napján a népes gyülekezet úrvacsorájában részesült, amelyhez a kenyeret és a bort ez alkalommal Kiss Istvánné atyánkfia adományozta.

Újév reggelén megtartottuk évi rendes közgyűlésünket, melyen felolvastam főtisztelendő Rázmány Csaba püspök úr újévi pásztorlevelét, a magam lelkészi jelentését és a pénztári jelentést.

Választottunk négy új presbitert, egyházközségünk legodaadóbb, buzgó asszonyhívei közül a régi-ek tisztújítása mellett.

Elhatároztuk, hogy a presbiteri gyűléseket a nagy ünnepeinket követő vasárnapokon, az istentisztelet után fogjuk tartani.

Beszámoltunk két jelentős presbiteri kezdeményezésünk megvalósításáról, amelyeket Nagy Gyuláné pénztárnok asszony vetett fel korábban.

Hasonlóképpen közadakozásból támogattuk Kedei Mózesné székelyudvarhelyi esperesné asszony gyógykezelését. Sajnos áldozatvállalásunk ellenére a jó Isten másként gondolta, és a nagy szenvedésből magához szólította őt. Adjon az Úr csendes nyugodalmat neki, gyászolóinak pedig vigasztalást. Vele együtt megemlékezünk gyülekezetünk két másik tagjáról is, akiket tavaly szólított magához az Úr.

Pénztárnok asszony második kezdeményezéséről, hogy a gyülekezeti teremben, a megrozszant régi székeket cseréljük újakra, amit a főtisztelendő püspök úr és az Unitárius Alapítvány támogatott. Segítségüket e helyről is megköszönjük a gyülekezet nevében.

A Közgyűlés elhatározta a harangozás villamosítását, aminek kivitelezésére Dobos László gondnok úr szerződtetett egy szakértő mesterembert.

Istennek legyen hála az elmúlt esztendőért és a benne tapasztalt gondviselésért. Dicséret legyen szent nevének, hogy fenntartotta közöttünk a gyülekezetet.

* * *

*Békességet hagyok néktek. Az én békességemet.
Nem úgy adom, mint a világ, ne nyugtalankodjék
a ti szívetek és ne féljen.*

Boldog karácsonyt és új évet köszönt:

Nyitrai Levente
lelkész

*Kérjük ne felejtse el 2004-es előfizetését befizetni!
Ajánlja lapunk előfizetését olyanoknak,
akik még nem előfizetőink!*

Hódmezővásárhely életéből

Egy karácsonyi műsor nélkülem, de mégis velem

Most, hogy egyetemista lettem, nem tudok szervesen részt venni a karácsonyi program elkészítésében, de mégis ott éreztem magam ebben a műsorban. Jó volt újra látni az arcokat, hiányoztak már és a régi emlékeim is felszínre törtek.

Különösen sokan voltak az imateremben, sok mindenkinek még hely sem jutott, ami jó, hiszen azt jelenti, hogy még nem szabad feladni, hiszen igenis érdekli még a mai fiatalokat a hit kérdése. Kezdeként Szűcs Szilárdnak és a szegedi Széchenyi István Gimnázium diákjának, Hatvány Lillának a duóját hallgathattuk meg. Szilárd kísérte Lilla énekét furulyával, majd bőrdudával, érdekes hangzásvilágot teremtve ezáltal a templom belsejében. Közvetlen ezután Kiss Mihály lelkész prédikációját követhettük figyelemmel. A lelkész úr azt részletezte, mennyire nem igazi ünnep már a karácsony. Az anyagiak váltak az uralkodóvá, és nem az számít, hogy adjunk, hanem az, hogy minél többet és többet kapjunk. Bárhol jár az ember, csak azt látja, hogy rohan mindenki. Meg kellene állni egy pillanatra, és el kellene gondolkozni, hogy mit is jelent a karácsony. Nemcsak egy egyszeri óriási bevásárlásnak kellene lennie, hanem annak, hogy igenis együtt a család, és csak ez az egyetlen dolog, ami fontos és ami számít. És rá kellene döbbedni, hogy ez a nap arra van, hogy megmutassa, hogyan kellene egész évben viselkednünk egymással, szereteteinkkel és embertársainkkal. Csak a hatalmas hömpölygő embertömeg az utcán, és nem fontos, hogy ki mit érez ilyenkor, ennek a szent ünnepnek az alkalmával. Fájdalmas belegondolni, hogy sokan csak az estére várnak, hogy felszakíthassák az ajándékcsoomagokat. De amíg vannak, akik átérzik ennek a csodálatos ünnepnek a hangulatát, addig nincs veszve semmi.

Az igehirdetés után fiatalok és idősek egyaránt az Úr asztalához járultak, hogy a mostani jeles alkalomkor is úrvacsorát vehessenek. A lelkész úr áldása után mindenki a helyére vonult. Most a fiatalok vették át a stafétabotot, hiszen az idén sem maradhatott el a karácsonyi műsor, ami nálunk már hagyománnyá vált, és nem hiányozhat a terítékről, hogy „modern” szavakkal éljek. Jó volt látni, hogy annak ellenére, hogy én már nem vagyok közöttük az élet még nem állt meg. A műsorban idén is elhangzottak már jól ismert, és még csak most először, de nem utoljára hallott versek, illetve dalok. Asztalos Kata előadásában hallgathattuk meg a

már jól ismert, de soha meg nem unható Ady-verseket, a Kis karácsonyi éneket. A Katona testvérpár egy-egy új verssel készült. Majd Berényi Dorottya, Varga Johanna és Gyöngyösi Diána egy-egy versét követhettük figyelemmel. A versmondást Szabó Csaba zárta le a szeretetről szóló kis szemelvényével, amelynek az üzenetét mindenkinek érdemes lenne megszívlelnie.

És természetesen idén sem maradhatott el a közös éneklés, amelybe a közönség sorraiban ülő szülők, nagyszülők, családtagok és ismerősök is bekapcsolódtak.

Ilyenkor a legszebb nézni az ünneplő gyülekezetet, mindenki szíve egyszerre dobban, ugyanazt érzi, hogy mennyire felemelő ez az ünnep és mennyire közel tudja hozni egymáshoz az embereket. Az istentisztelet fényét csak emelte, amikor Borsos Annamária kíséretével meghallgathattuk Juhász Erika ária éneklését, ezután együtt énekeltek el a Himnusz jó magyar emberhez méltóan.

Jó érzések közepette jöttem vissza ide, ahol mindig szívesen várnak és fogadnak, csak azt sajnálom, hogy év közben nem tudok néha-néha betelni a régi, jól megszokott hittanórák levegőjével. Hiányzik a jó kis társaság, amely mindig összegyűlt péntek délutánonként, nemcsak azért, hogy tanuljunk és fejlődjünk hitben és lélekben, hanem azért is, hogy megoszthassuk egymással gondjainkat, bajainkat, és megértő fülekre találjunk társainknál, Misi bácsinál és feleségénél, Tünde néninél. Ezek a felszabadító beszélgetések is hiányoznak, ott minden gond-baj mintha néhány perc alatt eltűnt volna. Természetesen senki nem oldotta meg helyettünk, csak egyszerűen kibeszéltük magunkból, ami már jót tesz a léleknek.

A régi arcokról régi és új emlékek egyaránt eszembe jutottak. Visszamentem egy kicsit az emlékeimben és a kockák között felfedeztem azt, amikor még én izgultam, hogy nehogy elrontsam a verset, és figyeltem Tünde nénit, hogy jókor lépjek be az éneknél. Igaz, akkor még többen voltunk, mint most, fiatalok, de mi is felnövünk egyszer. De végignézve az apróságokon, lesz utánpótlás, ettől már nem kell félni. Csak kitartsanak szilárd hittel az unitarizmus mellett, és ne hagyják el ezt az apró kis közösséget, amelynek szüksége van arra, hogy fennmaradjon, és joga van az életben maradáshoz.

Bogdány Csilla Petra
I. éves egyetemista

A Duna–Tisza közti Unitárius Szórványegyházközség életéből

Mivel a Duna–Tisza közti Szórványegyházközség nem rendelkezik az istentisztelet tartására szolgáló épülettel, a Kecskeméti Evangélikus Egyházközség tanácstermében kap helyet – évente négy alkalommal – az ünnepi istentiszteletek megtartására. Így az elődökre való emlékezésben a Püspökség által rendezett ünnepségeken Budapesten vett részt. Itt képviseltette magát az Egyházközség a Dávid Ferenc emlékünnepségen, a Dávid Ferenc-emléktábla koszorúzásán és a Szervét Mihály-emlékünnepen.

A karácsonyi ünnepek első napján – szokás szerint – a Kecskeméti Evangélikus Egyházközség tanácstermében tartottunk úrvacsoraosztással egy-

bekötött ünnepi istentiszteletet. Az úrvacsorával huszonketten éltek. Az úrvacsorai kenyeret és bort Balázs Mihály ottani gondnok atyánkfia és családja adományozta. Az istentisztelet után a felnőttek egy-egy Unitárius falinaptárt, a gyermekek pedig karácsonyi csomagot kaptak. Az újévi püspöki fogadáson és az azt megelőző istentiszteleten a Szórványegyházközség három fővel képviseltette magát.

Egy boldogabb és eredményesebb újesztendőben való bizakodással tekintünk a 2004. év elé.

K. M.

TOROCKÓIAK TALÁLKOZÓJA

a Hőgyes Endre utcai gyülekezeti teremben.

A főszervező: Csonka Zoltánné Rácz Kati így vall erről:

2004. január 19. szombat délután háromnegyed négy. Reménytelenül esik az eső. Nem is tudok kiállni a Hőgyes Endre utca 3. számú ház kapuja elé, hogy fogadjam az érkezőket.

Megállok az Unitárius Egyház közösségi termének kis fedett előterében, és onnan nézem az esernyők alatt óvatosan közeledőket. Már szürkül, csak amikor egész közel érnek, derül ki, hogy már nem először a vendégeim, mert kedves lelkesedéssel a nyakamba borulnak. Aki tanácstalanul toporog, annak bemutatkozom, és bekísérem a terembe, hellyel kínálom.

Négy óra jóval elmúlt, hiányolok néhány ismert arcot. Talán elriasztotta őket az eső? Hetvenhárom meghívót küldtem ki, kérésemre körülbelül ötvenen jeleztek vissza, hogy örömmel eljönnek.

Még öt órákor is robognak be, a négy órára meghirdetett összejövetelre. A teremben zsúfoltság és zsi bongás van. Pótasztalt és székeket kell behozni, a kabátoknak is már csak a templomban van hely.

A vendégek kis csoportokban beszélgetnek, meglepett örömmel ismernek egymásra, vagy puhatolózó kérdezősködéssel próbálják megtudni egymásról, melyik a Botár, Székely, Simándi, Zsakó vagy Möricz család leszármazottja?

A Magyarországon tartózkodó torockóiak ötödik találkozója közel nyolcvan ember gyűlt össze. Félhatkor sikerül a beszélgető csoportokat az asztalokhoz leültetni, és Rázmány Csaba püspök úr megkezdheti szentbeszédét. Májay Cecília – aki Németországból érkezett erre az alkalomra – a 70. zsoltsort játssza, majd a gyülekezet együtt imádkozik.

Ezután következik az én beszámoló az elmúlt év torockói eseményeiről. Miután az idén elég sok – számomra is ismeretlen – új vendég van, bemutatkozom, és elmondom ennek az immár hagyománnyá vált összejövetelnek a történetét.

Csonkáné Rácz Katalin vagyok, budapesti születésű. Tíz évvel ezelőtt egy véletlen ötlet alapján elhatároztuk a férjemmel, hogy Erdélyben létrehozunk egy vendégházat, hogy az egyénileg még el

nem induló turisták szervezeten, csoportosan utazva kedvet kapjanak Erdély megismerésére.

Ugy gondoltuk, hogy az Aranyos völgye vagy a Jára völgye térsége kényelmes, egynapi utazásra esik Magyarországtól, s a környéken sok látnivaló van, amelyeket csillagtúrázással el lehet érni. A megfelelő helyet keresve, egy szerencsés pillanatban eszünkbe jutott Torockó, ahol sok évvel azelőtt már jártunk. Emlékeztünk rá, hogy az egy nagyon szép magyar település.

Ezután többéves, nem minden nehézség nélküli építkezés következett, majd elkészült a házunk, ahol 1997-ben fogadhattuk az első turistacsoportot, és az elmúlt nyáron szinte folyamatosan a továbbiakat.

Az addigi életem utolsó harminc évét Budapesten töltöttem, családban, szoros és feszített időbeosztással a kórengetegben.

Torockóra kerülve egy teljesen más közegben, az eredeti foglalkozásomtól eltérő feladat várt rám, ami egészen más készségeket és tulajdonságokat igényelt, mint addigi életemben.

Hihetetlen felszabadító erővel hatott rám a gyönyörűségei környezet, az érintetlen természet, egy hatszáz fős közösségbe való beilleszkedés, és az újfajta munka sikere.

Akkoriban azt mondtam tréfásan, hogy amióta Torockón élek, harminc évet fiatalodtam.

Amikor eljött az ősz, és haza kellett jönnöm, nehezen tudtam visszailleszkedni a városi életformába, hiányzott a tevékenység, elszakadtam a torockói emberektől, akiknek az életébe valamilyen beletámaszkodtam, és részt vehettem benne. Csak a tavaszt vártam, amikor újra megláthatom a Székelykőt.

Minden évben február végén elmegyek egy hétre Torockóra, hogy a farsangtemetésen, a hagyományosan megrendezett télvégi ünnepségen részt ve-

gyek. Hogy tudna az ember meghatottság nélkül gondolni arra, hogy úgy fogadnak ilyenkor: „megjött Kati, itt a tavasz”.

1999-ben jutott eszembe, hogy miért kellene nekem télen hiányolnom a torockóiakat, hiszen annyian élnek Magyarországon, akik onnan származtak el, valamint tudtam, hogy nagyon sokan dolgoznak itt alkalmilag pár hónapot. Elkezdtem gyűjteni a címeiket, felkerestem Rázmány Csaba akkor még tiszteletes urat, hogy igénybe vehetjük-e a Hőgyes Endre utcai közösségi termet, meghívókat küldtem szét. Megkértem Zelma asszonyt, hogy főzzön egy egyszerű vacsorát, és arra gondoltam, hogy szívesen vennék a vendégek, ha képeket vetítenénk Torockóról.

Nagy izgalommal készültem erre az első találkozóra, s meghatottságomban alig tudtam elmondani a beszámolómat az az évi torockói eseményekről. Azt kellett tapasztalnom, hogy az én önző indíttatásomból létrejött találkozónak egész más lett az eredménye: az *összegyűlt torockóiak nem győztek örülni az egymásra találásnak, a rokon kapcsolatok felfedezésnek*. Akik évek óta nem látták egymást, vagy nem is tudtak egymásról, itt találkoztak, s még az otthoni eseményekről is hírt kaptak.

Bár önkéntelenül írtam az első meghívóra, hogy „a Magyarországon tartózkodó torockóiak ELSŐ budapesti találkozója”, tudtam, hogy ezt rendszeressé kell tenni, ebben meg is erősített az első találkozó sikere.

Azóta gyűlnek a címek. Előkerülnek soha Torockón nem járt, nem ott született, de torockói gyökerekkel rendelkező leszármazottak, főleg az idősebb korosztályból, egy-két generációval korábban betelepült, de magukat torockóinak vallók, sőt Torockó-kedvelők is felkésznek a meghívottak listájára.

Ebben az évben már többen érdeklődtek a meghívó kiküldése előtt: az idén nem lesz találkozó?

Sok kedves kézszerítást, szép virágokat, meleg köszönetet bezsebelve, a találkozón részt vett emberek vidám arcának az emlékével szívemben, hogyne tervezném a jövő év januári, hatodik találkozót?

* * *

Az 5. torockói találkozó rövid eseménytörténete: (A krónikás tollából)

Csonka Zoltánné /Rácz Kati/ torockói eseménybeszámolója után Gál Barna idősebb úriember ajánlotta a jelenlevők figyelmébe Hantz Lám Irén /Irocska/ könyvét, amelyet még mi is röviden ismertetünk a Könyvjelző c. új rovatunkban. Röviden vázolta a Hantz család történetét. Irocska apja az első világháború után orosz hadifogságba került és az ország legtávolabbi vidékére, Vlagyivosztok környékére vetődött el. Ott megnősült és ebből a házasságból született egy fia: Leó. Aztán elvált, hazajött és Bukarestben telepedett le. Hogy-hogy nem, mikor újra nősült, akkor is egy

orosz nőt vett el feleségül. E házasságból egy lánya született, akit Irénnek kereszteltek, de mindenki csak Irocskának nevezi, az orosz becézés törvényei szerint. Ő Torockó és a szomszédos Torockószentgyörgy nagy szerelmese, már több könyvet jelentetett meg róluk. E falvaknak szinte minden érdekes vonását feldolgozta. **A vár árnyékában** c. könyve Torockószentgyörgyről szól. Gál Barna elmondotta, hogy a gazdag iparosfalu: Torockó mellett Torockószentgyörgy évszázadokon át a szegény rokonnak számított. A torockóiak egy kicsit le is nézték őket, mert a szentgyörgyiek jobbágyivadékok és hagyományos földművelők voltak. Az utóbbi évtizedben azonban fordult a kocka. A szentgyörgyiek egyre jobban élnek a földművelésből. Már 60 traktor és 330 gépkocsi van a faluban. Torockón viszont csak 4 traktor és 240 gépkocsi van. Torockón megszűnt az egykor híres kovácsipar. A torockóiak nem értenek a földműveléshez és nem is szeretnek vele foglalkozni. Ezért egyetlen megélhetési forrásuk: az idegenforgalom, amire egyre jobban felkészülnek. Annál az asztalnál ahol ültem, az ott lévő torockói fiatalembereknek nem nagyon tetszett Gál Barna párhuzama. „Úr Isten! Mikor járt ez az ember Torockón, hogy így el van tájolva?” (Én nem tudom, hogy kinek lehet ez ügyben igaza? A lényeg egy. Mind a két község igyekvő, szorgalmas település. Az egyik így, a másik úgy keresi a boldogulását. És ez a lényeg. Az régi szokás, hogy két szomszéd község állandóan rivalizál egymással – sokszor gúnyolódnak is a másik törekvésén. A lényeg azonban az, hogy a rivalizáláson mindkettő csak nyer, mert jobb akar lenni a másiknál. Én mint kívülálló így könyveltem el magamban ezt a dolgot.) Majd Gál Barna feltette a kérdést, hogy ki legyen Torockó két díszpolgára? Szerinte Csonkáné Rácz Kati, aki a Torockói Kört megalapította és életben tartja. Sokat dolgozik Torockóért az idegenforgalom területén is, és Bedő Árpád, aki pesti létére oda telepedett le, most ott dolgozik és sok torockóinak biztosít munkalehetőséget.

Aztán Lázár Kati (Irocska unokahúga, akinek Hantz Lám Hugó az apja) énekelt el két Maros-menti népdalt, nagyon művészi előadásban, ami nem is csoda, hiszen népzenekutató, sőt jó néhány

éve még a Népművészet Mestere címet is elnyerte. Utána egy kolozsvári művész nő adott elő két Áprily-verset: A Keddi kalács és a Menta címűt szintén nagyon nagy sikerrel. Végül Csonkáné Rácz Kati beszélt a torockói ételek készítéséről, ugyancsak Hantz Lám Irén könyve alapján.

Ezután következett a közös vacsora: székelykaposzta homoródalmási módra, miután a főszakácsnő: Zelma asszony odavalósi. A vacsorát hosszan tartó baráti beszélgetés és tombola zárta.

Torockói találkozó évente csak egyszer van, mert a főszervező Csonkáné Rácz Kati tavasztól őszig Torockón dolgozik a község idegenforgalmának fellendítésén. Most körülbelül 80-an gyűltek össze erre a jó hangulatú találkozóra. Zsúfolásig

tele volt a gyülekezeti terem, 3 egybenyíló helyisége. A krónikás csak gratulálhat ehhez a szép összejövetelhez, az összetartozás, az egymásra figyelés ilyen szép példájához és szeretné remélni, hogy Erdély más tájairól ideszakadt testvéreink is követik példájukat. Jó lenne, ha Udvarhelyszék híres tájegységeinek, (a Homorod, a Nyikó és a Nyárad mentieknek), valamint a Sepsí-székieknek, továbbá a bölönieknek, barótiaknak, vagy a nagyajtaiaknak hasonló találkozóiról is mielőbb tudósíthatnánk. A recept egyszerű: egy jó szervezőképességű személy kell csak, aki az élére áll egy ilyen kezdeményezésnek. A kedves hívó szó mindig kellő visszhangra talál.

(– Krónikás –)

Adventi istentiszteletek Pápán és Sopronban

Tavaly decemberben abban a kitüntető megtiszteltetésben és szerencsében részesültem, hogy részt vehettem a győri anyaegyházközség két szórványgyülekezetének: a pápának és a soproninak az adventi istentiszteletén. A szolgálatot mindkét helyen a lelkes körzet ambiciózus, hollófeke fűrtű lelkésze: Sándor Gyula Mátyás végezte, nagy felkészültséggel, szép szívvel-lelket melengető prédikációval. Az időjárás nem volt valami kegyes hozzánk. Igaz, hogy nem volt latyak és sár. De hó sem. Sivár fakó volt a táj, kissé borongós szürke az ég. Maga a természet nem sugárzott valami karácsonyi hangulatot. A pápai istentiszteletre december 14-én (vasárnap) 11 órakor került sor Tirnován Ari Vid szobrászművész műteremlakásában, amely Pápa déli részén az Öreghegynek nevezett falurészen van, pont a kis katolikus templommal szemben. Valamikor talán katolikus elemi iskola lehetett, de elnéptelenedett. Sokáig üresen állt, mígnem a Marosvásárhelyről ide áttelepült Ari Vid-ék „szemet nem vetettek rá”. Előbb bérelték, majd néhány éve megvették. A iskola tipikus I. világháború után épült népiskolai épület, amelyből az akkori vallás- és közoktatási miniszter, gróf Kléberberg Kunó 1400-at építtetett, főleg a tanyavilágban – de úgy látszik, hogy jutott belőle ide Pápára is – amivel a magyar oktatásügyet sikerült a kor követelményeinek szintjére emelni. Azóta ezek az iskolák nagyrészt elnéptelenedtek, mert elfogyott belőlük a gyerekek, a kis keményfejű magyar nebulók. A Pápa–Veszprém országútról az Opel gépkocsiszalonnál kellett balra fordulnom és egy csalitos részen át, valamint egy elhagyott düledező vízimalom épülete mellett elhaladva értem oda. Már az épület előtti udvar képén látszott, hogy művészember a ház ura, mert az udvar tele volt faragásra előkészített fatuskókkal, a bejárat rész pedig elké-

szült szobrokkal. A házba lépve a mintázóterem és az étetőkemence jó melege fogadott. Innen továbbhaladva jutottunk be abba az osztályterembe, amely most műterem. Délen nagy ablakokkal, körben mindenféle állványokon, sublótokon, polcokon, szekrénytetőn szobrok végtelen sora. A művész java alkotásainak seregszemléje. Mire odaértem már ott várakoztak áhítatos csendben a hívek. Ughy Tibor szintén Pápán – csak egy kicsit beljebb – lakó festőművész és felesége. Péter Árpád farkagyepűi orvos és fiai, valamint egy-két idősebb általam nem ismert hölgy. Ari Vid és fia, lánya, felesége – akik üvegfestőművészek – stb. Ennél csodálatosabb és ihletett istentiszteleti helyet aligha lehet elképzelni. Hiszen itt is mind az Isten dicsőségét és az ember alkotóvágyát, tehetségét megtestesítő alkotások díszítették a termet.

Mikor összegyűltünk vagy 15-en, akkor Mátyás barátunk imához szólított. Szép orgánuma betöltötte a teret. Magvas gondolatai pedig messzire repítettek a kis betlehemi jászol mellé, ahol azon az emlékeztető estén szintén nem lehetett hidegebb, mint itt nálunk. Nem volt hó, de volt bizakodó várakozás, hogy valaki eljött közénk, amitől nemcsak akkor, hanem azután, is kétezer év távlatában is megváltozik az életünk, mert az ő tanításai alapján másként látjuk, értékeljük a körülöttünk lévő világot és másként folytatunk párbeszédet azzal a Magasan valóval, mint azt megelőzően, amikor inkább féltük őt, minthogy szerető Atyánként tiszteltük volna és bizodalomunk olyan erős lett volna segítőkészségében, mint amióta az ő tanításai és példája alapján kereszténynek vallhatjuk magunkat. Az istentiszteletet úrvacsoravétellel zártuk. A győri egyházközség hagyományos, magyaros díszítésű cserépkupájából. Jó volna – gondoltam – hogyha most is úgy mint régen, egyszer valaki arra is gondolna,

hogy egy aranyozott ezüst, díszített úrvacsorai kupát ajándékoz, a 10 éve fennálló, de még egy ilyen kupa megvételére szert ejteni nem tudó egyházközségnek. Aztán régi szokás szerint a hívek még sokáig elbeszélgettek a lelkésszel, én pedig a készülő Unitárius Évkönyv számára Ari Viddel, különös neve eredetéről és művészi pályafutásáról. De ebből most nem adok előzetest. Majd az Évkönyvben elolvashatják. Késő délutánra már annyira megenyhült az idő, hogy szakadó esőben tértünk vissza Győrbe, fiatal lelkész barátunkkal és mindig népies ruhában járó kedves feleségével, aki mellékesen angolnyelv-tanárnő.

A soproni istentisztelet egy héttel később egészen más helyszínen zajlott le. Sopronban erős erdélyi közösség él. Sok orvos van köztük, akik kiharcolták, hogy különböző ideiglenes gyülekezőhelyek után a város adományozott nekik egy régi, jellegzetes soproni épületet – igaz, eléggé lerobbant állapotban –, amelyet aztán ők saját költségükön rendbe hozattak. Ennek az épületnek a boltíves kapun belépve két oldalszárnya van. A jobboldali rész is több helyiségből áll. Az utcai nagy helyiségben gyakran tartanak kiállításokat. Itt láttam először azt a gyönyörű festménysorozatot, amely a 36 erdélyi fejedlem portréját tartalmazta. Ury Előd szászrégeni születésű soproni fogorvos festette meg ezeket Szabó József ugyancsak erdélyi származású festővel, aki azelőtt főleg csak absztrak képeket festett. Azt mondták neki: „Kiskomám! Csináljál már végre valami értelmes dolgot is, mert mi ezeket az össze-vissza színes vonalakat nem értjük”. Most itt ebben a teremben nem volt kiállítás, de a helyiség mégis patinás hangulatot árasztott. Itt gyűlt össze Sopronból és környékéről az a 20 hívünk, aki a december 21-i ugyancsak nagyon szép, felemelő istentisztelet részese lehetett. Itt a cserépkupán kívül az jutott eszembe, hogy a vándorperselyként használt gömb alakú akváriumüveg helyett, valamelyik kedves asztalos hívünk készíthetne már ennek a szegény eklézsiának egy fából készült, szépen faragott, festett díszítésű székely perselyládikát. Az istentiszteleten, ha lehet még bensőségebb hangulat volt. Mátyás atyánkfiának ugyanis prédikációja végén mindenkihez volt egy-egy személyes hangú új-évi jókívánsága, ami úgy vettem észre, hogy mindenkinek nagyon jólesett. Nevezetesen, hogy milyen személyes problémái megoldásához kéri a jó Isten segédelmét, támogatását. Az istentisztelet után mindenki egy kis ajándék könyvcsomagot is kapott lelkész atyánkfiától. Egy Keresztény Magvetőt és Karol Sauerland: Harminc ezüst c. könyvét A besúgások és árulások alcímmel, amelyet a Helikon Könyvkiadó adott ki.

Az istentisztelet után egy másik teremben egy kis túlzással „terített asztal” várta a híveket, mert a helyi presbitérium erről is gondoskodott. Vajda

Iván az itteni kis közösség jó szervezőkészséggel és agilitással megáldott presbitere. Ő szinte egyenként kutatja fel, gyűjti össze a városba került unitáriusokat. Bár sajnálatos, hogy amíg ő ezt a munkát el nem kezdte, sokan végleg átpártoltak a református egyházhoz és onnan már nem kívánnak közénk visszatérni. Ezért szükséges az, hogy soha egyetlen unitárius testvérünkről se feledkezzünk meg, ne engedjük el a kezét. Gondoskodjunk arról, hogy rendszeres hitéletet élhessen, az egyházi Szolgálatban részesüljön.

A szépen megterített asztalokon 6-8 féle süteményt, bort, vagy üdítőitalt kínált a híveknek Izsákné Szabó Ella, a közösség lelkes háziasszonya. Így sokáig elbeszélgethettek egymással a hívek. Így én is. Miközben megtudtam, hogy ki hogyan került át Magyarországra. Aztán ide Sopronba, vagy környékére. Hogy sikerült lakást szerezniük, egzisztenciát teremteniük. Örömmel állapíthattam meg, hogy döntő többségük sikeres és megelégedett ember. Maguk és családjuk sorsa végre jó irányba fordult.

Hazafelé utazva Pestre, kezembe vettem a Keresztény Magvető 2000. évi 1–4-es összevont számát, amit ajándékba kaptam. Érdeklődéssel forgattam. Ez már a folyóirat 106. évfolyama. Ebben pedig felfedeztem egy soproni vonatkozású érdekes cikket. Ez dr. Ferencz Sándorról, a kolozsvári Unitárius Kollégium egykor híres természetrajztanáráról szólt, aki híres zoológus volt. De emellett foglalkozott a székely rovásírással is. Szerkesztette az Erdély c. honismereti folyóiratot. 1940-től pedig a máramaroszi főgimnázium igazgatója volt. Tagja volt az Erdélyi Múzeum Egyesületnek, az Erdélyi Kárpát Egyesületnek stb. 1944-ben menekülésük során Sopronba kerültek. Az Erdélyi Diákotthon Mátyás király u. 8. szám alatti pincéjében húzták meg magukat. 1945. márc. 29-én a bombázásoktól való félelmük miatt ötödmagukkal kimentek Öbrenbergbányára, a Kovácsárok nevű kutatóaknánál kialakított óvóhelyre. Mikor ezt a környéken élő néhány volksbundista nő észrevette, feljelentette őket az SS-nél és másnap mind az ötüket tarkón lötték. A feljelentőket és a gyilkosokat később elfogták, de a rendőrségről sikerült nekik megszökniük. Így elkerülték az igazságszolgáltatást. A Soproni Egyetem 1983-ban kopjafát állíttatott a kivégzettek emlékére Kovácsvágáson. Úgy gondolom, hogy mind a soproni erdélyi, mind az unitárius közösségnek **minden év március 30-án** illő lenne megemlékezni, az öt ártatlanul elpusztított mártír emlékéről. Legyen ez a soproni unitáriusok tavaszi búcsújáró napja, a közeli kies Brennbergbányára.

(– zoltán –)

Így élünk és dolgozunk Füzesgyarmaton és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezetben

Szép, élményt adó ünnepekkel búcsúztattuk az esztendőket. Úgy éreztük, hogy a gondviselő Isten is, mintegy „kárpótlásként” az elmúlt év nehézségeiért, megpróbáltatásaiért hiterősítő alkalmak sokaságát adja nekünk. Előző híradásunkból két dolog maradt ki. December 24-én, délelőtt 11 órakor a javítás alatt álló református templomban ökumenikus istentiszteleten vettünk részt, ahol a szertartásban is szerephez jutottam, és orgonán karácsonyi énekeket játszottam, Megható „nyitány” volt ez az alkalom a karácsonyi ünnepsorozat előtt. Az istentisztelet gondolata a Polgármesteri Hivataltól származott egy híres pánsípművész vendégszereplésével összekötve. Szívesen járunk el ilyen alkalmakra. Fájdalmas nap volt december 22-e, amikor részt vettünk feleségem és fiunk társaságában Székelyudvarhelyen nagytiszteletű Kedei Mózesné György Delinka esperesné asszony temetésén. Egy éve imádkozó aggodással kísértük Delinka könyörtelen betegségével vívott harcát. Az anyaországi testvérek is támogatták az itteni gyógyulási próbálgatást. De minden kudarcot vallott, és a végzetes kór legyőzte a jókedélyű, életvidám asszonyt. Együttérző szavakkal szóltam én is az unitárius temető nyitott sírjánál, bátorítva a szolgatársat, akinek rendkívüli eredményes hivatását tovább kell folytatnia egyházunk előremenetelért.

Szinte az éjféle, óévbúcsúztató és újévet köszöntő istentiszteletről indultunk Füzesgyarmatról, hogy részt vegyünk a Bartók Béla Egyházközség templomában tartott újévi istentiszteleten, és az azt követő ünnepi, püspöki fogadáson. Rázmány Csaba prédikációjában az unitáriusok elkötelezettségéről beszélt, arról az odaadásról, aminek nem szabad lankadnia ebben a korban sem, amikor a máglyák, börtönök világát visszaidéző „keresztényirtási” szándékok hangzanak el nyilvánosan, az éter hullámain keresztül. Az istentisztelet utáni fogadáson Mikó István főgondnok arról beszélt, hogy az idő közel, amikor már egyházunk is magasabbra emelheti fejét, mert már nemcsak az anyagi gondjaival lesz elfoglalva, hanem komoly építő munkába foghat, ha ingatlanaink újra a mieink lesznek. Január 4-én tartottuk újévi, első vasárnapi istentiszteletünket, amikor beszámoltunk az elmúlt év fontosabb szertartásairól az aranykönyvi adományokról és a 2004-es évünkben megvalósítandó terveinkről, ünnepeinkről beszélgettünk. Január első iskolás szombatján hittanosainkkal elbontottuk a gyönyörű karácsonyfát, és megkezdtük a vallásórák tartását. Minden hittanóra előtt egy ingyenes angolórát

tartunk hittanosoknak, ez is biztatja egy kicsit gyerekeinket, unokáinkat, hogy bekapcsolódjanak az egyházközségi hitéletünkbe. Január 18-án tartottuk meg az istentisztelet után évi első rendes közgyűlésünket. Jó volt az Isten hozzánk, mert igazán volt miről számot adni az elmúlt év kapcsán. Ha csak azt említjük fel, hogy ismét a mi egyházközségünkben volt egész egyházunk legnagyobb ünnepe a július utolsó vasárnapi búcsúval egybekötött 100 éves templomépítési évforduló megünneplése, ez is elegendő ok hálaadásra. Köszönet Istenünknek és híveinknek, mert senki nem segített egy árva fillérrel sem e nagy seregszemle megszervezésében, kivitelezésében. Új esztendőnk nagy ünnepe a július 25-én tartandó búcsú alkalmával lesz. A felavandó trianoni emlékmű köré sereglő árkosi testvérgyülekezet híveinek Erdélyből, másoknak helyből és az anyaországból való találkozájára kerül sor. Erre készülünk lelkiismeretesen, hogy szerény valónkkal tegyünk egy félve pislogó gyertyát nemzeti nagy tragédiánk oltárára, jelezve, hogy mi trianoni határon innen és túl egyek vagyunk, együvé tartozunk nemcsak testvérekként, hanem egyháztagokként is.

Január 25-én az Idősek Otthonában találkoztunk híveinkkel, szimpatizánsainkkal. Elvittük nekik az új esztendei biztató üzenetet: Vigyázatok és imádkozatok, hogy kísértésbe ne jussatok. Mindig nagy élmény az ilyen emberekkel lenni. Február 7-én egy jótékonysági farsangi összejövetelen vettünk részt feleségemmel, a református templom javítására felajánlott adakozási céllal. Február 29-én, délután 2 órakor volt az év első gyermekistentisztelete. Kovács Patrik és Kovács Gréta hittanosok vezették az istentiszteletet, utána szeretetvendégség következett, melynek csúcspontja a tombolázás volt. Híveink, gyerekeink újra kitettek magukért, hogy emlékezetes legyen ez a délután is. Gyulai szórványgyülekezetünkben az új esztendő első istentiszteletére február 22-én gyűltek össze híveink. Reményt keltő találkozás mindig a templomtól elszakadt hívek körében lenni, és meggyőződni egyházszeretetükről, hűségükről. Az új elindulás hangulatában fájdalmas búcsúzásokon is részt kellett vegyünk három alkalommal: Varró László 66, Serbán Gyula 52, id. Nagy István 66 éves korában tért örök nyugalomra. Legyen áldott emlékü, az élők pedig vigasztalódjanak. Farsang után húsvétra készül ez a kis nyáj Isten atyai szeretetétől övezve.

B. L.

Lapzárta után

Ünnepélyesen felavatták a Nagy Ignác utcai egyházközség gyülekezeti termét

Február 14-én (szombaton) délután fél 7-kor ünnepélyesen felavatták a Nagy Ignác utcai egyházközség másfél hónap alatt szépen felújított, (teljesen megújított) gyülekezeti termét. Az ünnepség délután 5-kor kezdődött egy rövid hálaadással a Nagy Ignác utcai gyönyörű gótikus templomunkban, amely ez alkalommal zsúfolásig megtelt hívekkel. Az áhítatot **Kiss Mihály** hódmezővásárhelyi lelkészünk tartotta. Ezt követően a **Vasutas Zeneiskola Pro Musica Szimfonikus kamarazenekara** adott magas színvonalú hangversenyt, Mozart négy művéből, nagyszerű művészi tolmácsolásban, **Nagy Norbert** karmester vezényletével. A hangverseny két közreműködője, egy fiatal szoprán énekesnő és egy kürtművész nő különösen emlékezetes előadást nyújtott.

Ezt követően fél 7-kor került sor az ünnepélyes avatásra, a gyülekezeti terem impozáns nagytermében. Elöljáróban **Kászoni József** lelkész atyánkfia mutatta be és ajánlotta a közönség figyelmébe **Kiss Miklós** üvegművészt, aki elsősorban templomi üveglakok készítésével vált ismertté. Így többek között ő tervezte és készítette a **Nagy Ignác utcai templom ólomüveg ablakainak művészi megújítását** is, amelyek az előző évben készültek el. Ez alkalommal rendezett kiállításán új oldaláról mutatkozott be. Modern felfogású üveg térplasztikáit mutatta be **Üveg Fény-Kép** címmel, amelyet a közönség nagy érdeklődéssel tanulmányozott. Kászoni József bevezetőjéből megtudhattuk, hogy a művész Marosvásárhelyről származik. Most az **Ajkai Üvegyár vezető tervezőművésze, és a közeli Magyarpolányban lakik**. Számos nagyszerű alkotása jelzi országsszerte művészi pályafutása egyes állomásait. Fia: **Kiss Gergely** fotóművész hollandiai tanulmányútja alkalmával készített – néhány nagyalakú, egzotikus arcokat felvillantó – színes fotója is ez alkalommal került bemutatásra.

Majd **Zoltán Csaba**, az egyházközség gondnoka vázolta röviden a felújítás előzményeit. Megköszönte az **V. kerületi Önkormányzat** 3 millió forintos anyagi támogatását: Bemutatta a kivitelezést irányító **Fehérvári Péter** építészt. Megköszönte valamennyi közreműködő, – így **Vadadi Attila** énekvezérnek a világítási rendszer kiépítéséhez nyújtott segítségét – színvonalas munkáját. Végül a közönség figyelmébe ajánlotta a kör alakú sarkoteremben **Szente Mónika** amatőr ipaművész fém és üveg kompozíciójú bizsu ékszerkollekcióját. Az ünnepség kellemes hangulatú állófogadással, baráti beszélgetésekkel zárult. A választékos finom szendvicsek, amelyeket ezúttal feltálaltak, Brockné (Margitka) áldozatos munkáját és jó ízlését dicsérték.

E rövid tudósítással mi is osztozni szeretnénk a gyülekezeti szépülésének, gazdagodásának örömeiben. Gratulálunk a presbitériumnak és személy szerint Zoltán Csabának ez ügyben kifejtett áldozatos tevékenysége sikeréhez. Reméljük, hogy a gyülekezeti terem ezután még több, és még színvonalasabb rendezvénynek fog otthont adni, amelyekről szintén boldogan fogunk tudósítani.

(Krónikás)

AZ
OLVASÓK POSTÁJA

Bogdány Csilla Petra
egyetemi hallgatónak,
Hódmezővásárhely,
Hársfa u. 15.

Kedves Csilla!

Nagy örömet okoztál szerkesztőségünknek, nagyon szép lírai hangú írásoddal a hódmezővásárhelyi gyülekezeti karácsonyi ünnepségről. Látod, változtatás nélkül azonnal közöltük, hogy írásod mielőbb valamennyiünk közkincsévé tehetjük. Írjál máskor is, ha valami érdekes rendezvényetek vagy megmozdulásotok van, akár az egyházközségben, akár az egyetemen.

* * *

Szabó Ádám,
VIII. osztályos tanuló,
Hódmezővásárhely

Kedves Ádám!

Örömmel olvastuk karácsonyról szóló híradásod. Nagyon örülünk annak, hogy ilyen mélyen ismered és érted karácsony jelentőségét. Szeretnénk remélni, hogy a többi iskola társad is ugyanolyan érzésekkel él, mint te. Sajnos cikkedet ennek ellenére nem tudjuk közölni, mert a mi nagy hagyománnyal rendelkező egyházi folyóiratunk olvasói számára ez az írás már nem sok újat tudott volna nyújtani. De ne szomorodjál el, máskor is keresél meg írásoddal, amelyben főleg arról írsz, hogy hogyan töltitek el kulturáltan szabadidőtöket, milyen könyveket olvastok, milyen tv-műsorok tetstettek, és milyen sikeres rendezvényeitek voltak. Szóval ne keseredjél el, sok olyan nagy ember is volt már, akinek az első írását, de a későbbiek sem mindig közölték le az újságok.

Üdvözlettel
a főszerkesztő

H Í R E K

FELHÍVÁS

Alkotóművészeink bemutatása céljából 2004. április 3-tól – 30-ig a Nagy Ignác utcai egyházközség most felújított gyülekezeti termében TAVASZI TÁRLATOT rendezünk. Minden alkotó művészünk 5-6 alkotással pályázhat e tárlatra. Nevezési díj nincs. A résztvevők nevezésüket borítékolt levélben juttassák el 2004. február 28-ig a szerkesztőség címére TAVASZI TÁRLAT felirattal. A nevezéshez fel kell sorolni a kiállítandó alkotás nevét és méretét. A képek bekeretezéséről a kiállítóknak kell gondoskodni. A műalkotások őrzése és az érdeklődők tájékoztatása a szervezők feladata. A kiállítás végén az egyes műalkotások megvásárolhatók lesznek! Kérjük a határidő pontos betartását!

UNÉL szerkesztősége
2004. január 22.

Megjelent a Partium 2003. évi téli száma. A kelet-magyarországi unitárius költőcsoport legújabb versei csokrával jelentkezik (Budaházi István, Dusa Lajos, Oláh András, Oszabó István).

Beregi származású cigány alkotók munkájából is ízelítőt kapunk a folyóirat illusztrációjában, akik az Unitárius Alkotók Társaságának a fent felsorolt költőkkel együtt alapító tagjai (Balogh Tibor és Vári Zsolt).

A Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola folytatja számítástechnikai képzését a beregi fiatalok körében.

A III. beregi Biokonferencián is részt vesznek Tarpán, mivel idén profilváltás történik. A biokultra, az ökológiai gazdálkodás lehetőségeit latolgatják.

2004. február 28-án, 17 órai kezdettel Tőkés László református püspök előadást tart a Hőgyes Endre u. 3. sz. alatt, a Bartók Béla Unitárius Egyházközség templomában. Előadásának címe:

A magyar és székely nemzeti tanács megalakulásának szükségszerűsége, az autonómia kérdése Erdélyben, a hatalom ezekhez való viszonyulása.

AZ ARANYTÍZ TEÁTRUM bemutatja,
PÁSKÁNDI GÉZA: VENDÉGSÉG c. drámáját

– Árulás szünet nélkül –

Előadások: 2004. február 29-én, 15.00 és 19.00 órákor.

Jegyek a helyszínen, az Aranytíz Ifjúsági Centrumban
(1051 Bp., Arany János u. 10.) igényelhetők.

Telefon: 354-3400, www.aranytiz.hu

FELHÍVÁS

Alulírottak azzal a felhívással fordulunk az unitárius – szabadelvű protestáns szellemiségű és a velünk szimpatizáló alkotóművészekhez, hogy csatlakozzanak a hamarosan megalakuló

Unitárius Alkotók Társaságához.

Ez év tavaszán tartjuk első közgyűlésünket Dunafüreden.

Jelentkezésüket sok szeretettel várjuk a
Heltai Gáspár Unitárius Könyvesboltban
(1054 Budapest, Alkotmány u. 12.).

A szervezőbizottság nevében:

Gergely Felicián
Budapest

Felhős Szabolcs
Vásárosnamény

Csesznegi Miklós
Szeged

*Kéziratokat nem őrzünk meg és
nem küldünk vissza.*

*Az aláírt cikkekért a szerzők
viselik a felelősséget.*

*A szerkesztőség fenntartja az
írások szellemét és tartalmát nem
érintő rövidítések jogát.*

*Folyóiratunk minden páros
hónap végén jelenik meg.*

UNITÁRIUS ÉLET

A Magyarországi Unitárius Egyház lapja

Szerkeszti a Szerkesztő Bizottság

Főszerkesztő:

Dr. Zoltán Zoltán

Főszerkesztő-helyettes:

Léta Sándor

Felelős szerkesztő:

Balázs László

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055

Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a Magyarországi Unitárius
Egyház.

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült:

a Cerberus Kft.
nyomdaiüzemében

Felelős vezető:

Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272

Előfizethető:

A lelkes hiatalokban
(Budapesten és vidéken),
vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A mellékelt csekken kérjük az
UNÉL előfizetést megújítani!

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

NE FELEJTSE EL MEGÚJÍTANI ELŐFIZETÉSÉT!